

XXV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

ПЪРВА РЕДОВНА СЕСИЯ

Стенографски дневникъ

НА

12. заседание

Петъкъ, 15 мартъ 1940 г.

(Открито въ 15 ч. 50 м.)

Председателствувалъ председателятъ Никола Логофетовъ. Секретари: Димитъръ Сараджовъ и Николай Султановъ

СЪДЪРЖАНИЕ:

Съобщения:	Стр.	Говорили:	Стр.
Отпуски	217	С. Яневъ	217
Питане	217	М-ръ генералъ Т. Даскаловъ . . .	218
Предложение	217	Проектотговоръ на тронното слово (Първо четене — продължение разискванията)	218
По дневния редъ:		Говорили: Г. Кендеровъ	218
Законопроектъ за допълнение на чл. 11 отъ наредбата-законъ за стопанската експлоатация на държавните гори и на чл. чл. 93 и 100 отъ закона за горите (Първо четене)	217	Д. Костовъ	220
		А. Радоловъ	224
		Дневенъ редъ за следващото заседание	228

Председателъ Никола Логофетовъ: (Звъни) Г-да народни представители! Обявявамъ заседанието за открито. (Отсъствуватъ следните народни представители: Атанасъ Каишевъ, Георги Чалбуровъ, Георги Тодоровъ, Димитъръ Илиевъ, Дончо Узуновъ, Дълчо Тодоровъ, Иванъ Петровъ, Кирилъ Минковъ, Маринъ Грозевъ, Недѣлчо Куюмджиевъ, Обрешко Славовъ, Петко Димитровъ, Стефанъ Багриловъ, Стефанъ Керкенецовъ и Цеко Вълчевъ) Имамъ да направя следните съобщения:

Разрешилъ съмъ отпущъ на следните народни представители:

на г-нъ Дичо Тодоровъ — 1 день, за 13 т. м.;
на г-нъ Стефанъ Керкенецовъ — 1 день, за 15 т. м. и
на г-нъ Найдено Райновъ — 3 дни, за 19, 20 и 21 т. м.
Постъпило е питане отъ пловдивския народенъ представителъ г-нъ Тодоръ Поляковъ до г-нъ министра на земедѣлието, относно покупката на тютюните отъ реколта 1939 г.

Ще се изпрати на г-нъ министра, за да отговори.

Постъпило е предложение отъ Министерството на финансите за опрощаване на сумата 2.817.378 л., дължима за данъци и други държавни вземания отъ несъстоятелни и несъществуващи данъкоплатци.

Ще се раздаде на г-да народните представители.

Минаваме на първа точка отъ дневния редъ:

Първо четене законопроекта за допълнение на чл. 11 отъ наредбата-законъ за стопанската експлоатация на държавните гори и на чл. чл. 93 и 100 отъ закона за горите.

Моля г-нъ секретаря да прочете законопроекта.

Секретаръ Николай Султановъ: (Чете)

МОТИВИ

къмъ законопроекта за допълнение на чл. 11 отъ наредбата-законъ за стопанската експлоатация на държавните гори и на чл. чл. 93 и 100 отъ закона за горите.

Г-да народни представители! За редовното и своевременно задоволяване на изникналитъ въ последно време извънредни нужди на Министерството на войната, моля ви, г-да народни представители, да бѣде разгледанъ и гласуванъ отъ васъ, представениятъ законопроектъ за допълнение на чл. 11 отъ наредбата-законъ за стопанската експлоатация на държавните гори и на чл. чл. 93 и 100 отъ закона за горите.

Гр. София, мартъ 1940 г.

Министъръ на войната: Генералъ-лейтенантъ Т. Даскаловъ

ЗАКОНОПРОЕКТЪ

за допълнение на чл. 11 отъ наредбата-законъ за стопанската експлоатация на държавните гори и на чл. чл. 93 и 100 отъ закона за горите.

Членъ единственъ. Къмъ чл. 11 отъ наредбата-законъ за стопанската експлоатация на държавните гори и чл. чл. 93 и 100 отъ закона за горите да се прибави следната забележка:

„По решение на Министерския съветъ може да се отпускатъ за нуждите на Министерството на войната, разни дървени материали отъ държавните, общински и други обществени гори, само срещу заплащане производственитъ разходи.

За добиването на горните материали, ако е необходимо, Министерството на земедѣлието и държавните имоти може да разрешава и извънредни етати, които да се приспадатъ презъ следващите петъ стопански години“.

Председателъ Никола Логофетовъ: Има думата народниятъ представителъ г-нъ Сотиръ Яневъ.

Сотиръ Яневъ: Г-да народни представители! Азъ искамъ да повдигна единъ формаленъ въпросъ въ връзка съ законопроекта, който е поставенъ на обсъждане. Мене ми се струва, че този законопроектъ не биваше да бѣде внесенъ отъ г-нъ министра на войната. Каса се до едно мѣроприятие, което ще се извърши отъ Министерството на земедѣлието. Следователно, изтъкването на законопроекта, като стане законъ — не се съмнявамъ въ това — ще се възложи на Министерството на земедѣлието. Даването на известни дървени материали отъ общинските и държавните гори ще стане безусловно подъ контрола на министра на земедѣлието; изпълнението на закона ще бѣде на сѣния министъръ. Не е мѣродавна, г-да народни представители, нуждата, мѣродавна е въ чие ведомство попада материята, която третира този законопроектъ. Мене ми се струва, че правилно щѣше да бѣде законопроектътъ да бѣде внесенъ отъ министра на земедѣлието, макаръ че предназначението на тѣхъ дървени материали е за военни нужди. Това е единъ предварителенъ въпросъ, но който можемъ да дебатираме. Въ комисията трѣбва да се намѣри модусъ, като вносителъ на законопроекта да бѣде

привлечен, или сам да манифестира това, г-нъ министърът на земеделието.

Инакъ, по начало, убеден съм, Народното събрание, след като обсъди законопроекта, ще вземе благоприятно становище. Но формалният въпрос, който повдигамъ, е съществено и бихъ молилъ да се има предвидъ, за да не се нарушава една традиция, която е осветена отъ дейността на Народното събрание. Надявамъ се, че въ комисията този въпросъ ще получи правилна постановка.

Председател Никола Логофетовъ: Има думата г-нъ министърът на войната.

Министъръ генералъ Теодоси Даскаловъ: Г-да народни представители! Законопроектътъ се състави по мое искане. Той задоволява нужди изключително на Военното министерство. Тия нужди сж твърде належащи и бързи. Само за бързина азъ помолихъ г-нъ министъра на земеделието да се съгласи азъ да внеса законопроекта. Той се съгласи и азъ ви моля да го разгледате. (Ржкоплъскания)

За да се избѣгнатъ разисквания, мога да ви кажа и това, че макаръ съ този законопроектъ да се засегнатъ не само държавни, но и общински и обществени гори, ако въ комисията се намѣри, че съ това ще се оцетятъ чувствително бюджетитъ на общинитъ, нѣмамъ нищо противъ да се дадатъ исканитъ материали само отъ държавнитъ гори. (Ржкоплъскания)

Председател Никола Логофетовъ: Ще гласуваме. Които приематъ законопроекта за допълнение на чл. 11 отъ наредбата-законъ за стопанската експлоатация на държавнитъ гори и на чл. 93 и 100 отъ закона за горитъ, моля, да вдигнатъ ржк. Мнозинство, Събранието приема. Законопроектътъ ще се изпрати въ комисията.

Пристъпваме къмъ точка втора отъ дневния редъ:

Първо четене проектоотговора на тронното слово — продължение разискванията.

Понеже народниятъ представител г-нъ Иванъ Петровъ, който е записанъ поредъ, е боленъ, има думата народниятъ представител г-нъ Георги Кендеровъ.

Георги Кендеровъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Явявамъ се на трибуната, за да изпълня единъ общественъ дългъ. Отъ нѣколко дни ние слушаме съ дълбоко внимание и спокойствие разискванията по най-важния конституционенъ актъ — тронното слово и отговора по него. Разискванията ни поставятъ предъ единъ върховенъ дългъ. На насъ се налага съ спокоенъ погледъ да погледнемъ на изминалия пътъ, да почерпимъ поуки отъ миналото и да набележимъ перспективитъ и новитъ свѣтли хоризонти за утрешния денъ на България.

Г-да народни представители! Преди петъ години ние бѣхме свидетели на една скръбна картина въ нашата политическа действителност. Българскиятъ народъ бѣше смутенъ въ неговата цѣлост. Бацилътъ на партизанщината нанасише страшни поражения и отслабваше националната съпротивителна сила на българския народъ. Това състояние на нѣщата не харесваше на никого. Това разстройство на живитъ национални сили срѣщаше упръка дори на тѣзи, които имаха въ момента ръководството на държавното управление. И азъ си спомнямъ думитъ на тогавашния министъръ-председател, нашъ другаръ, който каза, че българскиятъ Парламентъ е понизилъ своя престижъ поради дребнитъ въпроси, които разглеждаше, и поради боричканята за властта между партиятъ.

Г-да народни представители! Ние само така можемъ да си обяснимъ защо въ утрото на 19 май българскиятъ народъ посрещна този актъ съ едно чувство на облекчение. Никой не дрѣзна да говори за посегнати свободи; никой не дрѣзна да упръкне този актъ. Цѣлата българска преса, сжщо и пресата на западнитъ държави, се произнесоха, че наистина за българската държава се открива една нова страница въ нейното политическо развитие. Картината бѣше толкова тежка, че българскиятъ народъ наистина очакваше следъ 19 май да настѣпи една ера на обнова, да настѣпи една ера на спокойствие и на вътрешно заздравяване.

Ето вече цѣли 5 години правителствата, които установиха режима на безпартийното управление, безшумно, скромно, безъ много крѣсъкъ, творятъ материалното и културно благополучие на нашата държава и на нашия народъ.

Г-да народни представители! Ние отдѣляме твърде много време, за да споримъ по въпроса, коя управителна система е пригодна за нашата държава. Въ тѣзи, бихъ казатъ, безполезни теоретически спорове, ние изхвърляме много отъ ценното време, което трѣбва да дадемъ за гражданската работа на нашата родина. Нѣма да се намѣри въ

този Парламентъ нито единъ, който да твърди, че мо душа българскиятъ народъ не е демократиченъ, че народътъ ни е за нѣкоя друга форма на управление, освенъ тази, посочена и усвоена отъ вѣковетъ — демократичната. Но има нѣща въ проявитъ на това управление, които въ миналото значително понизиха неговото реноме. Демокрация — ние трѣбва да осмислимъ това понятие. Българскиятъ народъ никогa, нито въ миналото, нито сега, нито въ бъдещето ще се отклони отъ тази изпитана система на управление. Демокрацията е била въ миналото, демокрацията е и сега, демокрацията ще бѣде и въ бъдеще системата на управление на българската държава.

Но поставя се въпросътъ: ежедневиетъ нужди въ развитието на държавата какво налагатъ да се върши, за да може всѣко управление да отговори на своето предназначение, да отговори на наболѣлитъ нужди на народа? Сява Богу, днесъ е събранъ българскиятъ Парламентъ, за да може да си каже думата по управлението на българската държава. Единъ отъ голѣмитъ въпроси по управлението на българската държава, безспорно, е въпросътъ за външната политика.

Г-да народни представители! Когато ние отъ тукъ, отъ тази трибуна, засѣгаме този голѣмъ въпросъ, никогa не трѣбва да забравяме, че това е най-нѣжната струна на държавния инструментъ. Въ Европа ставатъ събития отъ изключителна важностъ и цѣллитъ свѣтъ се тресе подъ вулкана на войната. По моята пресенка, по въпроситъ, засѣгащи външната политика, ще трѣбва да се говори съ чувство на сериозна загриженостъ и да се подчертаватъ разбиранията на българския народъ. Не е позволено отъ тази трибуна да се гѣделичка българското национално чувство; не е позволено отъ тази трибуна да се прави агитация. Защото отъ критики, предназначени да уязвятъ управлението, може да се очаква единъ обратенъ резултатъ: вмѣсто да бѣде ударено управлението, да бѣде ударена България. (Ржкоплъскания) И затова мене ми се струва, че когато говоримъ по този въпросъ, ние трѣбва да сложимъ сурдинка и да обсеждаме нѣщата въ онѣзи рамки, въ които ни ги сочи тронното слово — рамкитъ на мира и неутралитета, които не изключватъ разглеждането на нашитъ национални въжделения. Сметамъ, че изразявамъ мнението на българския народъ, досежно неговитъ национални идеали, като кажа, че по тѣзи въпроси по-добре е само да мислимъ, а по-малко да говоримъ. Азъ вѣрвамъ, че българскиятъ въпросъ ще получи едно справедливо разрешение. Нека предоставимъ тая грижа на онѣзи, които сж натоварени съ отговорната роль да ръководятъ политиката на българската държава.

Външната ни политика, г-да народни представители, както е изразена въ отговора на тронното слово, е: миръ, неутралитетъ и пълно разбирателство съ близки и далечни държави. Българскиятъ народъ имъ нещастно да преживѣе две национални катастрофи. Българскиятъ народъ, въ своето политическо развитие, за вътрешно укрепване, мина и презъ два преврата. Българскиятъ народъ по истинскитъ възприе, че единствениятъ пътъ за разрешение на неговитъ национални въжделения си остава пътътъ на мирнитъ превъзвора, на мирнитъ споразумения.

Г-да народни представители! Българската държава, като изостави отъ 5 години управлението на партиятъ, възприе системата на безпартийното управление. Ние, които сме за това управление, трѣбва да изяснимъ защо даваме подкрепа на тази система на управление; какви сж нейнитъ преимущества въ сравнение съ системата на партийното управление на държавата.

Преди всичко това ново, за което се говори постоянно, като единъ характеренъ белегъ на безпартийното управление, като една придобивка на сжщото въ нашата общественоствъ, е, че ние постигнахме помирение, пълно единение въ всички срѣди на българския народъ. Ние днесъ забелязваме въ нашето село и градъ пълно спокойствие относно политическитъ въпроси, които интересуватъ мислещия български гражданинъ. Въ миналото така ли бѣше? Нѣма нужда тукъ да се описватъ онѣзи сцени, които сж единъ пасивъ въ политическото развитие на страната. Днесъ ние виждаме, че бившиятъ партиенъ земеделецъ е застаналъ близко до бившия сговористъ и спокойно обсеждатъ проблемитъ за поминѣка, проблемитъ за прогреса, за материалната култура на българската държава. Но, казватъ нѣкои, безпартийната система не дава възможностъ на онѣзи, които биха желали да вършатъ обществена дейностъ въ тази страна, да намѣрятъ арена, да намѣрятъ, така да се каже, школа, въ която да израстнатъ. Ами нека си представимъ за моментъ какво бѣше преди това. Обществениятъ деятели виждаха ли въ лицето на партията една школа за истинска народополезна дейностъ, виждаха ли тамъ условия благоприятни за своето развитие? Тамъ бѣха се настанили централнитъ ръководства на

партиятъ, които бѣха установили съответнитѣ династии, и само на онѣзи, които се ползватъ съ тѣхното благоволение, бѣше отворенъ пътятъ за тѣхното развитие — всичко останало се потискаше. Днесъ на всѣки, който би пожелалъ да върши обществена дейностъ, пътятъ е откритъ. Да бждеш днесъ народенъ представител е по-трудно, отколкото въ миналото. Въ миналото достатъчно е само централното бюро на партията да те постави въ листата, избирателитѣ може да не те познаватъ и да бждеш избранъ. Днесъ, обаче, по тази система, която ние имаме, народниятъ представител трѣбва да влѣзе въ контактъ съ своя избирателенъ корпусъ, да го видятъ, да го чуятъ, да го преценятъ и едва тогава могатъ да го избератъ. И каквото и да се приказва за съдействието, което може да получи отъ властта, ако той е лишенъ отъ общественъ капиталъ, ако той е лишенъ отъ лични качества и ако е лишенъ отъ общественъ кредитъ, неговото избиране е твърде проблематично.

Другъ единъ характеренъ белегъ на новото, на безпартийния режимъ, това е, че държавнитѣ и общинскитѣ институции намѣриха една по-спокойна обстановка за работа. Днесъ нѣма това, което бѣше присъщо на миналото. Днесъ нѣма „наши“ и „ваши“. Днесъ всички сѣ равни предъ законитѣ на българската държава. Ние си спомняме какъ тѣзи, които имаха въ рѣцетѣ си управлението на страната въ миналото, бѣха съвършено чужди на задълженията, които имаха къмъ общината или държавата. Тѣ се ползуваха съ едно благоволение да не плащатъ и да не носятъ задълженията, които иматъ като граждани въ тази страна. Днесъ не е така. И това е единъ характеренъ белегъ на новото време.

Друго съществено качество на безпартийния режимъ въ управлението на държавата е това, че можаха да се разгнѣятъ всички възможности на българското национално стопанство. Въ единъ късъ срокъ държавнитѣ финанси се поставиха въ редъ, а бюджетитѣ на държавата се приключватъ съ излишци. По този начинъ на държавата се даде възможностъ да осъществи много отъ своитѣ мѣроприятия.

Друго едно характерно явление, което също така е присъщо на новата система на управление, това е нашиятъ положителенъ търговски балансъ. Народното стопанство, което се улеснява отъ органитѣ на държавата, което се напътва, днесъ разгва своитѣ творчески възможности и ние виждаме, че отъ денъ на денъ просперира все повече и повече. За илюстрация на тази мисълъ, позволете ми да ви дамъ една малка статистика: презъ 1933 г. нашиятъ износъ е билъ 7.017 вагона, а въ 1937 г. е билъ 15.630 вагона. Ето ви едно указание, единъ фактъ, който говори за онѣзи усилия, които сѣ направени, за да може дейността на нашето национално стопанство да бжде разпознаваема и за да може наистина българскиятъ земеделски народъ да получи една по-голяма цена на своя трудъ.

Не по-малкъ е напредѣкътъ въ социалното законодателство. Това е също характеренъ белегъ на новата система на безпартийното управление на държавата. Социалното законодателство, което цели да подпомогне предимно беднитѣ слоеве на нашия народъ, въ това отношение съпернични на законодателствата на западноевропейскитѣ народи.

Тукъ се повдигна и въпросътъ за така нареченитѣ обществени сили въ нашата държава. Г-да народни представители! Както знаете, у насъ, за да се избѣгнатъ социалнитѣ конфликти, за да поеме държавата въ своитѣ рѣце ръководството на стопанскитѣ съсловия, чрезъ специални закони се регламентира положението на всички стопански организации. Въмсто общественитѣ организации на миналото, ние виждаме днесъ налице и въ действие стопанскитѣ организации.

На всѣки единъ отъ васъ е известно, че държавата съ своята разумна дейностъ постави въ хармония интереситѣ на работника съ тѣзи на работодателя, интереситѣ на производителя съ тѣзи на консуматора и по този начинъ осъществи една отъ своитѣ главни задачи — спокойствие и стопанска хармония въ страната.

Г-да народни представители! Правителствата въ последнитѣ 5 години проявиха грижи и за българската войска. Материалната и духовна подготовка на нашата войска днесъ е на онзи висота, която внася спокойствие. Българскиятъ народъ вижда въ лицето на войската не само своята национална гордостъ, но вижда и стожека на своитѣ съдбини.

Има ли нужда да се описватъ резултатитѣ отъ онзи плодотворна дейностъ, която характеризира материалната култура на страната? Това, което се направи въ строежа на желѣзници, това, което се направи въ строежа на ж-

тища, надхвърли всички очаквания. И днесъ, където и да тръгнете, изъ който и кътъ на България да минете, вие ще видите материалнитѣ белези на новия редъ на нѣщата, материалнитѣ знаци на новата култура, които сочатъ на единъ неугасващъ подемъ, на единъ безспиренъ устремъ къмъ материаленъ възходъ.

Азъ си позволявамъ да спра вашето внимание особено върху онова, което е направено по ведомството на Министерството на вътрешнитѣ работи, макаръ че уважениятъ министъръ на вътрешнитѣ работи ще има възможностъ да ви даде една по-подробна и по-изчерпателна картина.

За да ви подчертая какъ подъ режима на безпартийното управление българската община е крепнала и се е развила, позволете да цитирамъ една малка статистика.

До 19 май 1934 г. общинитѣ въ България сѣ изразходвали за водоснабдяване, за електрификация, за канализация, за общински домове, улици, градини, бани, хали, кланци и пр. 2.511.365.660 л., а отъ 19 май 1934 г. до 1 януарий 1938 г. за сѣщитѣ нужди сѣ изразходвали 1.284.437.077 л. Тѣзи цифри какво говорятъ? Тѣ показватъ, че наистина за единъ периодъ отъ 4 години българската община, която е основната клетка на държавата, въ своето материално развитие е направила толкова, колкото по-рано е направено за десетки години. Ето ви единъ характеренъ белегъ за новото, въ служба на което сѣ впрегнати толкова интелигентни сили на българския народъ. И днесъ въ българската община се работи къртовски, за да може чрезъ нейното укрепване, чрезъ нейното стопанско повдигане, чрезъ нейното благоустройство да укрепне самата държава. Ние не бива да забравяме, че безъ здрава община, безъ благоустроена община, съ други думи, безъ здрави клетки не можемъ да имаме здравъ държавенъ организъмъ.

Г-да народни представители! Другъ единъ въпросъ, който се постави на нашето внимание при разискванията по отговора на тронното слово, бѣ въпросътъ за българската младежъ. Нѣкои отъ преждеговорившитѣ направиха упрѣкъ, че въ това отношение нищо не сѣ вършило.

Българската младежъ днесъ не е това, което бѣше преди 5 години. Днесъ младежътъ се възпитава подъ знака на една подчертана национална тенденция. Вѣрно е, че ние имаме още едно пълно ръководство за нашата младежъ, но въ тази областъ се работи. Ние не трѣбва да бързаме, защото се касае за бждешето на България. Ако на англичанитѣ — единъ безспорно много културенъ народъ — е позволено, когато замислятъ своитѣ реформи по учебното дѣло, да мислятъ по тѣхъ по 20 години, толкова повече на насъ българитѣ прилѣга, когато ще разрешаваме една такава важна задача, да не бързаме. Имамъ всичкитѣ увѣренія, че въ тази посока се работи сериозно и азъ се надѣвамъ, че въ едно късо време ние ще бждемъ сезирани съ единъ законъ, който да очертава рамкитѣ, въ които ще се движи българската младежъ.

Г-да народни представители! Постави се тукъ на обсъждане и другъ единъ въпросъ — въпросътъ за свободата на печата, въпросътъ за свободитѣ на българския народъ.

Наистина, ние трѣбва да признаемъ, че днесъ нѣмамъ напълно свободенъ печатъ, но това не е продиктувано отъ съображения да се ограничатъ свободитѣ. Това е продиктувано отъ върховни държавни нужди. Тѣзи ограничения, които сѣ въ общъ интересъ, трѣбва да бждатъ понасяни. Но въ това отношение би трѣбвало да се повдигне малко похлупакътъ и да се даде постепенно възможностъ на хората, които държатъ българското перо, съ по-голяма свобода да изразяватъ своитѣ мнения. И азъ не сѣ съмнявамъ, че ние много скоро ще бждемъ сезирани съ единъ законъ, който да постави въ законни рамки българския печатъ. Въ това отношение ние ще трѣбва да улеснимъ инициативата на правителството за внасянето на единъ законъ, който може би ще предвижда и по-тежки санкции, но ще въстанови свободата на печата. Нека си признаемъ, нѣма по-голяма мъка отъ това, българскиятъ гражданинъ да не може да изкаже свободно своето мнение.

Г-да народни представители! При обсъждане общата политика на правителството, при обсъждане на нейнитѣ генерални линии, поставя се въпросътъ: изъ кой пътъ ще трѣбва да бжде тласната развитието на българската държава? Никой тукъ не застъпи становището, че ще трѣбва да върнемъ нѣщата тамъ, където бѣха до 19 май. Никой тукъ не направи апология на състоянието на нѣщата до 19 май. Единъ отъ преждеговорившитѣ каза, че завърши епохата на партийната система на управление на държавата и се открива нова страница въ управлението на държавата. Ние ще трѣбва да си подадемъ ръка, за да може недвѣтнѣ, които животътъ въ течение на 4-5 години посочи при по-

вата управителна система, да бждат премахнати, за да може, като стоим на тази база, да видим оформена оази система на управление, която най-прилба за нуждит на момента и за вътрешнит потребности на българския народ.

Често пъти ние говоримъ за насаждане добродетели въ душата на българския народъ. Но за да можемъ да създаваме добродетели въ нашия народъ, самитъ ние трбба да дадемъ личенъ примъръ въ това отношение. Ние, които сме се очертали като общественици на този народъ, ще трбба да имаме съзнание и развито високо чувство на отговорност, и когато говоримъ на народа, да говоримъ по начинъ таквъ, че да нма разлика между думитъ и дѣлата ни. Само по този начинъ ние ще възвърнемъ вѣрата на българския народъ къмъ неговитъ общественици. Ако продължаваме да го упойваме съ високопарни приказки, да му даваме голѣми обещания, нека бждемъ увѣрени, че ние нма да създадемъ никакви добродетели въ душата на българския народъ.

Отъ тази трибуна, г-да народни представители, преди нѣколко дни единъ отъ преждеговорившитъ отправи апелъ къмъ г-нъ министъръ-председателя и го помоли да върне колелото на историята назадъ, да извика на животъ общественитъ сили въ тази страна, помоли го, като ръководител на Академията на наукитъ, да възстанови пълнитъ свободи на българския народъ.

И азъ на свой редъ имамъ да отправя единъ апелъ къмъ г-нъ министъръ-председателя. Управлението, което усвои нашата държава въ последнитъ нѣколко години, е управление, което се одобрява единодушно отъ българския народъ. Въ течение на последнитъ четири години българскиятъ народъ има възможностъ чрезъ своя гласъ свободно да изрази своето разбиране по управлението на страната. Българскиятъ народъ не желае да бжде връщано онова състояние, което ще даде възможностъ отново да зацарятъ ежбитъ, крамолитъ, несъгласията и враждитъ. И азъ моля г-нъ министъръ-председателя да не се вслушва въ тѣзи внушения, отъ колкото и високо мѣсто да идатъ тѣ.

Г-да народни представители! Всички ние, които одобряваме генералнитъ линии на управлението въ последнитъ години и до този моментъ и всички български синове отъ градове и села сѣ разочаровани и сѣ отвратени отъ миналото. Въ тревожнитъ моменти, които преживяваме, нека спратъ вътрешнитъ раздори, нека престанатъ хитруванията въ нашия политически животъ.

При гигантския двубой, който застрашава свѣта, нека всички си подадемъ ръка да работимъ заедружно и да се впрегнемъ въ сериозна и къртовска работа въ тържествената колесница на България, за да обезпечимъ на българския народъ условия за материаленъ и културенъ възходъ. (Ръкоплѣскания)

Председател Никола Логофетовъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Дени Костовъ.

Дени Костовъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Разискванията, които ставатъ въ тази зала вече цѣла недѣля върху пректоотговора на тронното слово и въ връзка съ царската речъ при откриването на XXV-то Народно събрание, сѣ свързани неизбежно съ тревожнитъ и върховни моменти, които българскиятъ народъ и свѣтътъ преживяватъ. И затова, когато излизамъ на тази трибуна да изразя своето мнение и разбиране на представителя на народа и на защитникъ на интереситъ на българския народъ, да взема участие, следователно, въ генералнитъ дебати по политиката на българската държава, азъ имамъ съзнанието, че, изпълнявайки този свой дългъ, трбба да чувствавамъ неизбежно отговорноститъ, които лежатъ върху плещитъ на всѣки народенъ представител въ тия моменти.

И затова вие ще ми позволите, уважавани г-да, да ви заявя открито и ясно: за мене българската външна политика се води, ръководи и ще се води и ръководи единствено отъ оная маса (Сочи министерската маса), отъ отговорния министъръ на царство България.

Въ всички културни държави, навѣкъде по свѣта, кждето чувството на отговорностъ е развито въ общественитъ деятелъ и въ народния представител, даже въ времена спокойни и нормални, политическиятъ мъже избѣгва да говорятъ по щекотливи въпроси отъ външната политика. Не че тѣ нматъ разбираня, или че и азъ, г-да народни представители, въ този моментъ не бихъ могълъ единъ часъ да ви занимавамъ съ моитъ скромни познания и съ моитъ постоянни наблюдения върху външия животъ на свѣта, съ проблемитъ отъ българската и международната политика. Не заради това — но защото азъ мисля, че нашата, българската политика отъ националната катастрофа

на Добро-поле до днесъ, безъ никакви изключения, е била най-лоялната, най-прямолинейната, най-почтената и най-достойната външна политика, каквато следовенно Европа е виждала.

И затова всички опити да се създадатъ известни подозрения — които се създадоха, за голѣмо съжаление, следъ разискванията въ тази зала — върху искреността, почтеността и лоялността на нашата външна политика, азъ смѣтамъ, че сѣ и опасни, и вредни, преди всичко, за българския народъ и за българската държава.

Българската външна политика е формулирана отдавна: добросъседски отношения съ всички; миръ и неутралитетъ по отношение на всички. Г-да народни представители! Въ изборитъ, които се произведоха преди два-три месеца по всички краища на българската земя, всички кандидати за народни представители отъ най-лѣво, както се казва, до най-дѣсно, до единъ излѣзоха предъ българския народъ въ името на тази политика на миръ и неутралитетъ. Въ същностъ изборитъ за XXV-то Народно събрание не бѣха единъ обикновени законодателни избори — това бѣше единъ плебисцитъ за външната политика на България. И затова по всички предизборни събрания, всички кандидати, безъ изключение — и ония, които се избраха въ името на това, че сѣ приобщени къмъ тази политика, и ония, които се избраха като противници на правителството — излѣзоха съ декларация и съ агитация, че защитаватъ и поддържатъ политиката на неутралитетъ.

И азъ мога да заявя — позволявамъ си тая нескромностъ, защото смѣтамъ, че това ще бжде дългъ на нашия уважаванъ министъръ-председателъ и на министра на външнитъ работи, и за да не се даде възможностъ никому и никжде у насъ и извънъ насъ да демагогствува — че българскиятъ народъ сто на сто, безъ всѣкакво изключение, по тоя пунктъ на външната политика стои задъ ония господа отъ министерската маса и задъ Оня, който надъ тѣхъ бди денемъ и ношемъ: да се пазятъ интереситъ на българското отечество. (Ръкоплѣскания)

Г-да народни представители! Съ тѣзи нѣколко думи азъ изчерпвамъ всичкитъ въпроси отъ нашата външна политика, за да се спра съ нѣколко само думи върху онова, което смѣтамъ, че е най-съществено и най-важно въ днешнитъ тежки дни, които държавата ни и цѣлитъ свѣтъ преживяватъ.

Кои сѣ всѣщностъ проблемитъ, които възлнуватъ българския народъ, и кои сѣ голѣмитъ въпроси, които, по моето скромно разбиране, ще трбба да намѣрятъ разрешението въ най-близкитъ дни?

Г-да! Азъ изслушахъ съ голѣмо внимание речитъ на всички преждеговоривши и трбба да се извия съвършено обективно и сърдечно, ако по нѣкой път не съмъ могълъ да се сдържамъ на своята депутатска банка и съмъ пресичалъ когото и да е. Азъ изслушахъ внимателно всички. Искрено и сърдечно ви казвамъ, отъ дебатитъ, които се развиха отъ тази трибуна, мене ми се струва, че ние повече затънахме въ една доктринерска и политическо-историческа дискусия, отколкото въ ежедневнитъ илежащи проблеми, които възлнуватъ българския народъ. Защото не е важно и не е интересно днесъ за българския интеллигентъ, за българския селянинъ, за българския работникъ, за българската майка какво бѣше миналото и кой какви отговорности има въ това политическо минало. По това можемъ да споримъ, можемъ да разискваме.

Азъ си позволявамъ да изкажа своето мнение, че българската политическа история приключи една голѣма своя страница на септемврий месецъ 1918 г., когато българската държава се намѣри предъ една страшна катастрофа. И, скроменъ български гражданинъ отъ оная епоха, азъ мога да си припомня, че мене ме свари това велико национално нещастие подъ знамената на българската войска. Съ доброполската трагедия, която е трагедия на българския родъ и на българската държава, за мене се приключи оная страница на България, която се състоеше въ политическитъ управления на нашата държава. Времето отъ 1918 до 1934 г. — това сѣ конвулсиитъ на стария политически свѣтъ, въ който всички или почти всички сме участвували.

Азъ съмъ трогнатъ отъ онзиденния комплиментъ на уважаемия г-нъ Мушановъ, да ми каже: „Единъ младежъ!“ Бихъ желалъ да се върна 20 години назадъ, да бжда младъ каквтъ бѣхъ, за да не помня всичкитъ нещастия на българския родъ, на българското отечество и своитъ собствени страдания на българинъ въ продължение на тия 20 години, скромна обществена деятелностъ.

Приключи се, казвамъ, една страница отъ нашата политическа история. И ние минахме отъ Добро-поле до 19 май или малко по-късно въ една епоха на конвулсии, на

страдания и на сътресения. Това беше времето на ожесточените вътрешни политически борби, на страшните братоубийства, за които има отговорности и отъ едната, и отъ другата страна на барикадите, както се казва. Защото съм го писал, говорил и заявявал: ние изживяхме едно болно време, въ което дори българската войска не можа да изтърже без сътресение и без боледуване. На 19 май тази епоха, тази страница беше приключена и каточели се направи опитъ да бъде изграден единъ новъ редъ на нѣщата въ българското отечество.

Но, уважавани г-да, на 19 май 1934 г. актътъ на армията и идеализмътъ на войската бѣха изкористени, за да се тикне страната по пътища на опасни уклони, на мъгляви идеи и разбирания и да се смути и заплаши самата основа на българската държава. И затова азъ мисля, че всмъхността цѣлата нова политическа история на България започва отъ оня денъ, въ който водачътъ на нацията изтърже съ своя исторически манифестъ, за да заяви, че тая страница — свѣтъа или гѣмна, хубава или лоша, не искамъ да я казвамъ — е приключена и че единъ новъ свѣтъ, единъ новъ строй, една нова държава ще се гради.

Уважавани г-да! Вие ще ми позволите едно мъничко сравнение. На 865 г. българскиятъ царъ Борис I извърши покръстването на българитѣ. Оная разпогледа и разноръчната маса — психически казано — която представляваше българскиятъ народъ, бѣше обединена въ името на християнската идея. Въ името на това християнство се изгради и циментираща българскиятъ народностенъ духъ. Азъ мисля, че на 21 априлъ 1935 г. водачътъ на нацията начерта една нова страница и посочи единъ новъ пътъ за обществено и държавно преорганизиране. И днесъ, когато ние разискваме проблемитѣ отъ вътрешната политика на нашето отечество, азъ мисля, че предъ насъ е поставенъ всмъхността най-големиятъ въпросъ на днешния денъ. Говоримъ за миръ и неутралитетъ. Показваме за запазване спокойствието на българския народъ, за гарантиране на границитѣ на българската държавна независимостъ. Какъ? Съ кои срѣдства? Мисля, г-да, че смъхната задача на деня се изчерпва именно въ това, да посочимъ по кои пътища, съ кои срѣдства ние ще осигуримъ една независима българска политика и ще гарантираме свободата и независимостта на своя народъ и на своето отечество. И азъ мисля, че тъкмо въ този моментъ българскиятъ народъ и българското правителство иматъ да решатъ единъ единственъ проблемъ, който може да бѣде раздѣленъ на две части: въпросътъ за българската войска и въпросътъ за българското село. Само една здрава, дисциплинирана, модерно въоръжена, скипирана и съ високъ духъ войска може да брани държавата. Само когато имаме едно сѣтѣ сѣщо така морално въоръжено, материално подсилено, духовно издигнато, приобщено къмъ своята държава и обичащо своето отечество, българската държавна политика ще върви въ единъ пътъ на напредѣкъ, на прогресъ. (Ръкоплѣскания)

Уважавани г-да! Отъ освобождението на България до днесъ българската армия, това, което ние обикновено наричаме наша родна войска, е била гордостъ на българина и българското отечество. Където и да отидете въ чужбина, по всикийнѣ ъзгиде на става Европа, вие ще чуете, когато поменете, че сте българинъ, единъ неизбеженъ и похваленъ комплиментъ: ще ви се каже, че българската войска е най-хубавата, най-достойната и най-славната войска на свѣта. (Ръкоплѣскания)

И затова азъ мисля, че българското Народно събрание, ние, представителитѣ на народа, които отразяваме чувствата и настроението на българския народъ — на българското селичество, на българското работничество, на българския търговецъ, на българския индустриалецъ и на българския интелектуалецъ — можемъ само да поискаме отъ българското правителство и отъ оня, който представлява войската на оная маса (Сочи министерската маса), да ни кажатъ какво е необходимо, за да дадемъ и да го дадемъ наистина съ широко сърдце, за да го дадемъ съ голяма любовъ и за да гарантираме една стена отъ единъ милионъ български щикове, която има и ще има само една единствена задача: да рази земята на нашитѣ дѣди и нашата собствена земя на българини.

Но заедно съ това, уважавани г-да народни представители, предъ насъ се слага въпросътъ за отношението ни въ този моментъ къмъ народа — къмъ това, което азъ винаги съмъ наричалъ моралното въоръжение на нацията. Има едно да криемъ, има защо да се приструваме, има едно да не блѣдемъ искрени спрямо себе си: българското селичество, българското село, което съставлява грѣбъ на тая държава, българското земеделско стопанство, което съставлява основата на общонационалното стопанство, цѣлото, интералното българско село, ува-

жавани г-да народни представители, боледува, и боледува не отъ днесъ и не отъ вѣчера, но отъ 60 години насамъ.

Таско Стоилковъ: Боледува отъ турското робство.

Дени Костовъ: Да, боледува отъ турското робство. Благодаря ти, бай Таско. Българското земеделско стопанство се намира на едно ниво, което е неудържимо, което не може да продължава, а духътъ на българския селянинъ днесъ — имамъ куража да го заявя — не е такъв, какъвто трѣбва да бѣде.

Уважавани г-да народни представители! Азъ имамъ куража и скромността, едновременно, да ви заявя, че въ продължение на 60 години политически режимъ въ тая държава нашата цѣлостна стопанска политика бѣше каточели погрѣшна; каточели ние поставяхме разото предъ воловетѣ и каточели отправяхме всичкото внимание на своята държавна организация по други посоки, а не тъкмо тамъ, където трѣбва. Ако вие разгънете държавнитѣ бюджети отъ 1878 г. — бюджетитѣ още на рускитѣ окупационни власти — до днесъ, вие ще констатираме, че всички доходи на българската държава сѣ давали отъ българското селско стопанство, а сѣщото това селско стопанство не е получавало обратно отъ тая държава почти нищо. На 1878 г. върху 100 л. държавенъ разходъ сѣ давали 30 стотинки за българското земеделско стопанство подъ формата на грижи за горскитѣ власти, за надзоръ върху горитѣ. На 1879 г., 1880, 1881 г. и т. н. вие ще видите, че българската държава се е развивала доста чувствително. Азъ се горѣя съ оная напредѣкъ който българскиятъ родъ и българската държава изградиха въ продължение на 60 години. Но азъ трѣбва да подчертая, че когато обикалямъ селата на моята родина, азъ констатирамъ, че днесъ земеделското стопанство — говоря общо за селското земеделско стопанство — е почти на сѣщото ниво, на което бѣше при освобождението ни отъ турското робство.

Вѣрно е, че въ други области — вижте пътищата ни, съобщенията ни, вижте нашата хубава столица София — както и въ областта на културата, на просвѣтата, българскиятъ народъ и българската държава изградиха много нѣщо. Но трѣбва да признаемъ, уважавани г-да народни представители, че въ областта на земеделското стопанство ние стоимъ и днесъ на 100, 110, 120 кгр. срѣденъ добивъ на декаръ земя, колкото бѣше преди освобождението. Вѣрно е, че днесъ имаме 120 хиляди земеделски стопанства съ по 10 декара земя, което значи 120 хиляди сѣтски семейства обречени на гладъ, мизерия и израждане. Вѣрно е, че днесъ има 119 хиляди земеделски стопанства въ България, които иматъ отъ 10 до 20 декара земя, което сѣщо значи — подъ необходимото минимално количество земя за работа и прехрана. И най-сѣтне имаме къмъ 115 хиляди земеделски стопанства отъ 20 до 30 декара земя, разпѣтна въ 14-15 парчета, които стопанства се намиратъ сѣщо така при едно тежко положение: 40% отъ българскитѣ земеделски стопанства сѣ дефицитерни. Не говоря за ония до 50, 60, 70 декара.

Ние се намираме отъ 60 години насамъ въ едно непрекъснато израждане на българския селяшки народъ, ние се намираме въ едно непрекъснато израждане на българското земеделско стопанство и въ единъ постояненъ процесъ на пролетаризиране не, а на израждане физическо и духовно.

Азъ не обвинявамъ никого, уважавани г-да народни представители, нито желанието ми е днесъ да обвинявамъ когото и да е. Но когато говоримъ за народно единение и когато утре тоя народъ, който е пълнитѣ, пълни и ще пълни казармитѣ, който е билъ, е и ще бѣде въ всѣка първа огнена линия съ своя щикъ и съ своитѣ гърди да брани отечеството, границитѣ на държавата, предъ насъ императивно се слага за разрешение най-тежкитѣ проблемъ: какво трѣбва да се направи, за да може българскиятъ селянинъ да бѣде спечеленъ не, да може българскиятъ селски народъ за бѣде 100 процента приобщенъ къмъ българската държава и въ него да има абсолютна готовностъ да брани границитѣ на своята земя?

Уважавани г-да народни представители! Когато дойде бюджетътъ на Министерството на земедѣлството, азъ ще се помъжа да взема думата, за да кажа по-надѣло своето мнение върху това, което намирамъ, че трѣбва да бѣде направено. Когато дойдатъ и другитѣ държавни бюджети — на Министерството на търговията и на Министерството на финанситѣ — азъ ще се помъжа да посоча своето скромно разбиране на човѣкъ, който цѣля си животъ е провелъ да обикаля българското село и да бѣде въ контактъ съ селския народъ; ще се помъжа да посоча и

практически и доктринерни разбирания, доколкото моите скромни знания ми позволяват. Но тукъ сега азъ ще си позволя да направя една генерална препоръка и смѣтамъ, че отъ онова мѣсто (Сочи министерската маса), къмъ което изпитвамъ само и единствено чувство на уважение, тя ще бъде обсъждана, ще бъде обмислена. Не можете да имате единъ държавенъ бюджетъ, не можете да имате една държавна стопанска политика, която да представлява една обърната пирамида: основата нагоре, върхътъ надолу. Всички социални сътресения у насъ, всички политически кръвопролития и страшиятъ политически мракъ, презъ който минахме, въ който се блъскахме, въ който се бихме и изтрѣбихме, страхотниятъ на гражданскитъ войни и всичкиятъ ужасъ на нашата близка история сж резултатъ тъкмо на тая погрѣшна, по мое то скромно разбиране, държавна стопанска политика, защото не се даваше това, което можеше да се даде за нуждитъ на земеделското стопанство, и не се правеше нищо, за да се спре този страхотенъ процесъ на израждане.

Г-да! Азъ ви казахъ, че ще имамъ възможностъ при бюджета на Министерството на земедѣлието, ако дойде до мене редъ да приказвамъ, да се спра върху конкретнитъ мѣроприятия, да призная направеното и да го регистрирамъ, и дори да го похваля, но и да кажа, че нашата земеделска политика до днесъ е повече била политика на сруване, на настроение, отколкото политика стопански обмислена и мъдро, систематически провеждана. Когато дойде въпросътъ за грозде и се търси грозде, хвърляме се въ всички си устреми, произвеждаме, приспособяваме се, изнасяме. Когато дойде въпросътъ за домати, уважаваниятъ нѣкогашенъ министъръ на земедѣлието г-нъ Григоръ Вазилевъ ви казваше: ето го спасението, възраждането на българското земеделско стопанство и стопанскиятъ възходъ на България — домати! Но дойде другъ моментъ и вие констатираше, че земеделското стопанство е въ упадъкъ! Не зная дали уважаваниятъ министъръ на земедѣлието ще ме опровергае, но доколкото азъ познавамъ статистикитъ, ще ви измѣри днешния уровеньъ на българското земеделско стопанство само съ една цифра. Ние имаме 800 до 850 хиляди земеделски стопанства въ България. При 850 хиляди отдѣлни индивидуални стопанства, 500 хиляди иматъ още старинното дѣдо Адамово дървено рало. Не можете да ми приказвате за трансформация, не можете да ми приказвате за модернизирание, не можете да ми приказвате за никакво подобрене, докато не поставите въпроса въ всичката му широта и не кажете: този процесъ на раздробяване на земята, който стремглаво расте — защото българинътъ обича частната собственостъ, българинътъ обича земята си, българинътъ обича да има своето — азъ ще го спра, ще го спра по законодателенъ редъ; ще го спра и чрезъ събирането на тия 14-15 парчета, които всѣко земеделско стопанство има — едното парче на единия край на селото, другото на другия, третото въ района на друго село; ще го направя по пътя на една комасация разумна — не комасация, която въ 20 години ви прави 15 комасации въ цѣла България — по пътя на една комасация, която ще бъде проведена въ единъ по-широкъ масшабъ, по точно определенъ планъ и пр. и пр. Когато поставите проблема за българската земя и за българското земедѣлие въ всичката му широта и приложите единъ стопански планъ, тогава ще се обрнемъ къмъ тоя мабюсникъ на цифритъ и на бюджетнитъ уравнения, нашиятъ уважаванъ г-нъ министъръ на финанситъ, и ще му кажемъ: г-нъ министре на финанситъ, ние поставяме на първо мѣсто въ бюджета на българската държава нуждитъ на българската войска, но на второ мѣсто въ бюджета на българската държава ние поставяме нуждитъ на българската земя, на българското земеделско стопанство. (Ржкоплѣскания). Ще му отредите въ своя бюджетъ такова мѣсто, каквото нуждитъ на земята повеляватъ и каквото интереситъ и нуждитъ на селяка изискватъ, за да извършимъ най-главното условие за моралното въоръжение на нацията, за да създадемъ убеждението, че българскитъ чичо, че българскитъ селянинъ, който и днесъ е готовъ да брани българската държава и ще я брани, е зачетенъ и че за неговата участъ се промишлява. И когато ще се каже, че нѣма срѣдства, че не могатъ да се намѣрятъ срѣдства, азъ ще си позволя да кажа — ако такава алтернатива, нате чаяния, бъде поставена — срѣдства за този голѣмъ проблемъ ще се намѣрятъ и трѣбва да се намѣрятъ, защото иначе ние рискуваме да продължимъ страхотната материална и морална криза, която гнетъ и души най-голѣмата частъ на нашия народъ — българското селячество и българското земеделско стопанство.

Нѣкой отъ народнитъ представители: (Казва нѣщо)

Денъ Костовъ: Азъ не отговарямъ на апострофи. Но ако трѣбва да се каже нѣщо за политиката на г-нъ Димитъръ Гичевъ, заявявамъ, че азъ не познавамъ въ цѣлата политическа история на България по-противонародна и по-корумпирана земеделска и общодържавна политика отъ тая на г-нъ Гичевъ. (Оживление и ржкоплѣскания)

Но, уважавани г-да народни представители, редомъ съ тази страхотна материална криза на българското село, азъ мисля, че предъ насъ е открита и една друга страна на проблема за моралното въоръжение на нацията. Г-да! Отъ дълги години насамъ българското село и морално боледува. Благодарение на голѣмитъ стопански сътресения и несгоди и благодарение на политическитъ системи на управление и на междупартийнитъ и класови и съсловни борби на миналото, ние хвърлихме българското село въ данитъ на едно голѣмо морално разложение. Азъ нѣма защо да ви изброявамъ всичкиятъ перипетии, презъ които мина българското село и селското население, защото смѣтамъ, че за това не е нито мѣстото, нито моментътъ. Но азъ имамъ куража да заявя, че българското село въ продължение на 60 години политически животъ вървѣше по една страна за държавата, за земята ни плоскостъ, а именно, едно все по-голѣмо и по-голѣмо отчуждаване на селския народъ отъ здравата идея за държава и главно отъ духовнитъ водачи на българското племе. Г-да народни представители! Вие всички познавате селския народъ и всичкиятъ сте се движили и движите между българското село. Е добре, нека да имаме куража да признаемъ, че душата на българския селянинъ дълго време беше заключена съ единъ особенъ, специаленъ ключъ политически за българския интелегентъ и за българския духовенъ водачъ. Въ наши рѣше, на бивши земеделци, и въ клубовѣтъ, и въ народнитъ домове на бивши земеделски съюзъ и на разнитъ земеделски поддѣления и крила, и въ рѣшетъ на ония другари, е отъ най-назадъ, на бившата комунистическа партия, се намираше всищностъ българскитъ селянинъ. И азъ имамъ куража нравственъ да призная, че между насъ, отъ една страна, това, което у насъ се наричаше дружбашка демагогия, и комунистическата партия, отъ друга — защото наистина въ редовѣтъ и на бившата комунистическа партия бѣха царетъ на демагогията (Смѣхъ) и най-голѣмитъ майстори на пеечене на гласове и на народни маси — трѣбва да го призная сърдечно и искрено — между тѣзи две крайности на политически животъ се разкъсваше душата на българския селянинъ и се стѣжковяваше безусловно и непроходимо всѣко усилие на българския интелегентъ да влѣзе въ огнището на българската селска душа. Това беше всищностъ трагедията на нашата политическа история. И затова азъ казвамъ: за тоя народъ, по тия пътища водени; за тоя народъ, така заключенъ, най-голѣмата задача, уважавани г-нъ министъръ-председателю — имамъ нескромността и куража да се обрна къмъ Васъ, председателю на Академията на наукитъ и една именитостъ на българската земя — най-важната проблема, която ние трѣбва да решимъ и ще я решимъ, то е: съ Ваше съдействие и подъ Ваше ръководство да помиримъ България на перото съ България на ралото (Ржкоплѣскания), да обединимъ и да съберемъ интелекта на нацията съ живитъ физически сили на народа. И точно тукъ подобрава и по тоя пътъ подобрава да употрѣбимъ всички усилия, за да приобщимъ, както се казва, българското селячество къмъ българската идея за държава и къмъ ония задачи, които моментътъ диктува, за да извършимъ съ общи усилия цѣлостното, интегралното, моралното въоръжение на нацията, т. е. да създадемъ обективни условия, българскитъ селянинъ, който е основа на стопанството и на държавата и който, както казахъ, е най-върниятъ стражъ на всенароднитъ интереси, да се помири съ своитъ духовни водачи и да ги почувствува близки до своитъ болки и до своитъ въжделения.

Г-да! Повдигна се тукъ вече 10—15 пъти въпросътъ за българския печатъ и се приказва за цензурата върху печата. Говори се за това, че печатътъ е възпрепятствуванъ да изпълни дълга си. Е добре, безъ да обиждамъ никого и безъ да ме е страхъ отъ това мълчание, съ което печатътъ заобикаля всички нему неприятни хора, азъ бихъ могълъ свободно и ясно да кажа на своитъ колеги отъ българскитъ вестници: печатътъ въ България много малко правѣше въ миналото и много малко прави и днесъ, за да се доближи до народа долу. Защото голѣмитъ политически дискусии, голѣмитъ политически различия, идейнитъ борби, които се отразяватъ въ върховетъ на нацията и за които всѣки е правъ да смѣта, че сж най-важнитъ и най-свещенитъ, тѣ не рефлектиратъ, уважаеми г-да, въ низинитъ на народа, защото не засѣгатъ не само моралния и духовенъ уровеньъ на това ниво народно, но не засѣгатъ

и непосредствено жизнените болки и страдания на тоя народ на низините. И ние, които се бележим и които се отбелязваме за интелигентия и водачи на народа си, и учени, и писатели, и цѣлата духовна интелигентия на българското племе, която е толкова голѣма, културна, способна и възвишена, която, уважавани г-да народни представители, въ плоскостта на общочовѣшките познания и на любовта към науката азъ съмъ я поставялъ по-горе отъ всички интелигентни срѣди на Европа, защото претендирамъ да познавамъ поне малко културния уровень и на други европейски държави — тази българска народна интелигентия съ нейната любознателност, култура и подготовка, тази българска интелигентия е достойна, кадърна и способна да води своя народъ. Но тя трѣбва да слѣзе при него, а не да чака народътъ да се качи до нея, защото за едно такова изкачване сѣ необходими десетки, ако не стотици години. И затова моята мисль на човѣкъ, който се мъчи да наблюдава живота въ селото и да преценява спокойно и обективно тоя дълбокъ процесъ, който е настѣпилъ отъ нѣколко години насамъ, моето скромно мнение, уважавани г-да, се състои въ следното. Отъ 21 априль 1935 г., когато въ България формално и фактически бѣха ликвидирани всички партии и организации; когато се постави началото на единъ новъ морален, социален и държавен редъ, отъ 21 априль 1935 г. насамъ българското селъство се намира на единъ голѣмъ кръстопѣтъ. Политически партии ги нѣма, контактътъ между това, което ние наричаме политически водачи и народъ, не съществува. Но, отъ друга страна, за голѣмо съжаление, отъ 4-5 години насамъ е прекъснатъ и другиятъ контактъ, и другата връзка — връзката между държавното ръководство и селския народъ. И азъ си позволявамъ да ви представя тая картина на днешното разположение психическо, душевно на българското село по следния начинъ: представете си една безбрѣжна, една голѣма, една широка народна нива, разорана, чиста и девствена. Нѣма го сѣячътъ! Или азъ ще ви кажа, уважавани г-да: единственитъ сѣячи въ тоя моментъ въ народната нива сѣ приятелитъ на г-нъ Дюгмеджиевъ — позволявамъ си тази нескромност и да цитирамъ имена. Единственитъ хора, които днесъ работятъ духовно, на които сме предоставили политическото и моралното възпитание на своя селски народъ — предоставили не, на които сме дали възможност — по необходимостъ може би и по недоглеждане или недоразумение, не знамъ — на които сме дали условия да могатъ да вършатъ една просвѣтна, културна, обществена или политическа работа — това сѣ силитъ на онова, което наричаме крайна лѣвица въ България. Защото тѣ могатъ да стигнатъ и стигатъ по всички пѣтища до едно село, което търси своя пътъ, което е недоволено, което се бунтува, може би, но едно село, на което не сочишъ пътя, не посочвашъ задачите и не обрисувашъ хоризонтитъ. Защото народъ, на бийтъ той и селшки народъ, безъ идеали, безъ възжеления, безъ посока, безъ идея, безъ ръководство, не може да съществува. Азъ мога смѣло да кажа, уважавани г-да народни представители, уважавани и многоуважавани г-да министри: ние, държавното ръководство, и ние, които ви поддържаме, подпомагаме и подкрепяме и които ще ви поддържаме, подпомагаме и подкрепяме, ние отсъствуваме днесъ отъ духовното възпитание, отъ националното издигане на българското село, на българския работенъ народъ. И затова, ако на тая разорана нива не се яви сѣячъ, ако ги даже нѣмаше хората отъ крайната лѣвица, плѣвели ще поникнатъ, защото семето отсъствува.

Е добре, уважавани г-да! Това е днесъ политическата страна на проблема за българското село. И смѣтамъ, че той е така сѣщо важенъ и голѣмъ, що се отнася до настоящето и до бъдещето на българския народъ и на българската държава.

Какъ се стига до българския селянинъ и какъ може да се стигне до душата на тоя измѣненъ работенъ народъ, достоенъ, кадъренъ, разуменъ, трезвенъ, пестеливъ и честенъ, който е гордостта на нацията, еднаква гордостъ и на мене, и на г-нъ Мушановъ, и на г-нъ Цанковъ, и на г-нъ министъръ-председателя, и на всички българи отъ всички крайща и отъ всички нюанси? До българската селъшка душа, уважавани г-да, се стига само по единъ пътъ — чрезъ любовта, чрезъ обичта, защото народътъ е измислилъ хубавата златна поговорка: любовта, обичта — желязни врата отваря. Съ добро и съ любовъ, която народътъ трѣбва да почувствува, да разбере по инстинктъ, съ добро и съ любовъ ние ще стигнемъ до душата на този народъ, ще го окуражимъ, ще дадемъ физиономия на неговата нова морална структура.

По кой пътъ практически? Г-да! Създаде се въ България единъ законъ за земеделскитъ стопански задруги.

Тоя законъ си постави за целъ да организира селото на България въ името на неговитъ стопански и професионални интереси — една великодушна идея, въ основата на която лежи и една още по-голѣма идея: да бѣде погребана, да бѣде унищожена партизанщината въ душата на селото и специално духътъ на онова, което се наричаше дружбашина въ миналото. Защото въ земеделското движение на миналото, ние ще признаемъ и сме го признавали, една голѣма частъ декласирана полуинтелигентия обсебн духовното ръководство на масата и създаде единъ опасенъ типъ на политически деятель. За да се ликвидира тая органическа болестъ, тоя недостатъкъ, това, което азъ въ своята книга за селото нарекохъ едно социално и държавно зло, ти ще трѣбва да изградишъ въ душата на сѣщия този народъ, който е навикналъ да го посещаватъ, да му говорятъ, да го просвѣщаватъ, да живеятъ организационно и обществено, ти ще трѣбва да изградишъ въ душата на сѣщия тоя работенъ селски народъ единъ новъ храмъ идеенъ, политически и стопански, ще му дадешъ нова духовна храна. И ще му я дадешъ като държава, съ контролата на държавата, подъ ръководството на държавата. И като го предпазишъ отъ увлечения, ще го предпазишъ отъ опасни домогвания и поплъзновения и ще го въоръжишъ морално, съ любовъ къмъ държавата му, къмъ нацията, къмъ обществото и къмъ интелигента, къмъ духовния вождъ.

Е добре, уважавани г-да, Съюзътъ на земеделскитъ стопански задруги бѣше повѣренъ отначало на г-нъ ... Банко Банковъ да го води и направлява, а следъ това настѣпи една епоха, на едно съзнателно, ще кажа, открито задушаване на новото земеделско организиране. Отъ много мѣста казватъ: боимъ се, защото ще се повтори истията на земеделското движение, историята на земеделския съюзъ, на земеделскитъ дружини чрезъ една нова земеделска организация ние ще възстановимъ старитъ дружбашки организации и ще изправимъ държавата отново предъ голѣми опасности.

Г-нъ министъръ-председателю! Позволете ми още веднажъ да се обърна къмъ Васъ, съ всичкото уважение на отговорностъ и съ всичкото чувство на уважение, което имамъ лично къмъ Васъ и къмъ високия постъ, който заемате, и да Ви увѣря и да Ви помоля да повѣрвате на мене, да повѣрвате на единъ български гражданинъ, който Ви говори: крайно време е да се замисли правителството Ви, крайно време е да се замисли г-нъ министърътъ на земеделското, който стои въ тоя моментъ до Васъ, да се пристѣпни немедленно, незабавно къмъ политическо, ако щете, къмъ идейно организиране и събиране на българския селски народъ; да се събере българското село въ името на една програма, въ името на една политика. И азъ ще изчерпя тая политика идейна и духовна само съ две думи: българскиятъ селянинъ ще трѣбва днесъ да разбере, да почувствува близко до сърцето си своята родна интелигентия, която ще отиде и трѣбва да отиде при него цѣлата, безъ изключение, безъ поддѣления и безъ синоритъ на миналото, които сѣ синори кръвни, уни, защото сѣ покрити съ много братоубийства, съ много злоба, съ много ожесточение, което и азъ съмъ го проявявалъ, и други сѣ го проявявали, но за което въ тая бедна и изстрадала страна повече нѣма мѣсто.

Та, казвамъ, съ любовъ да отидемъ при народа и да му посочимъ идеалитъ на България, да му посочимъ идеалитъ и знамето на нашето отечество, а не парцаливитъ байраци на която и да е политическа или партийна организация, да му кажемъ това, което той инстинктивно чувствува отъ дълги години, но когото мнозина, между които може би и азъ, сѣ имали интереса да го заблуждаватъ. За българския народъ, въ всички времена на неговата история, и отъ 1918 г. до днесъ, е имало само едно единствено обединително звено, това, което се нарича Водачъ на нацията, Царь на българитъ, който е и почетенъ председател на Съюза на земеделско-стопанскитъ задруги. Да отпразнимъ вниманието на българския селянинъ къмъ Тоя, който е обединявалъ въ всички времена българския духъ, българското племе, българския народъ, като поставимъ подъ това Височайше попечителство и подъ това Височайше благоволение организацията на българското селъство; да го призовемъ въ името на неговитъ интереси, които не се стѣлжоваятъ съ чужди интереси. Защото ние утре, когато ще организираме занаятчиата, работника, индустриалца, ние нѣма да хвърляме тия съсловия въ една междоусобна и кървава война, а ще ги организираме въ името на класовото, съсловното, социалното сътрудничество, въ името на идеята за обществена хармония, на идеята за обществено единство. Да посочимъ на българския

селянинът, че тая държава е неговъ собственъ домъ и че когато той се приобщава къмъ една идея за едно лозо национално и държавно селянско организиране той, българският селянинъ, влиза въ храма на своята собствена родина, гради величието на българския тронъ и могъществото на своята собствена къща — българската държава. (Единични ръкопляскания) Въ името на тия идеи, въ името на тия разбирания — азъ ще кажа и прося извинение, че ще употребя единъ изразъ, който много драгни и много не се харесва — въ името на тия задачи азъ мисля, че иматъ историческа мисия тия, които ние наричаме млади въ българската общественост. Биологически, физиологически, жизненъ законъ на живота е, че поколѣнията се смѣняватъ, че поколѣнията си отиватъ едно следъ друго. Държавнополезно, мъдро и разумно е поколѣнията, които си отиватъ по повелята на една жизнена необходимостъ, да отстъпятъ мѣсто на младитѣ, съ ентузиазмъ, съ любовъ, съ бащинско чувство на обичъ, а не съ злоба и съ нападки. (Ръкопляскания) Когато говоря за младитѣ, азъ разбирамъ новото политическо поколѣние на България. Уви, не съмъ азъ отъ това ново политическо поколѣние. 22-годишна деятелностъ въ редовитѣ на земеделския съюзъ достатъчно много ме е свързала съ политическия борби на миналото, за да нѣмамъ радостта и удоволствието да кажа днесъ, както могатъ да кажатъ други по-млади отъ менъ: „Не съмъ се бъркалъ, не съмъ участвувалъ, не съмъ директно понасялъ отговорностъ предъ своя народъ и предъ своята държава“. Чувствувамъ, че дори азъ, който може да нѣмамъ директни политически отговорности — и ги нѣмамъ — въ миналото, трѣбва да ламъ пътъ и да отстъпя мѣстото си на по-младия, на по-жизнеспособния, на по-негрѣшилия. И азъ издигамъ високо глава, усмихвамъ се съ радостъ и му казвамъ: ти, който си мой по-малъкъ братъ, заповѣдай, заеми мѣстото ми, работи, азъ ще ти помагамъ, доколкото силитѣ ми позволяватъ.

Днесъ, когато българският кабинетъ се възглавява отъ нашия достоенъ ученъ и българска гордостъ; когато на оная маса седятъ хора, които не носятъ никакви директни политически отговорности отъ миналото, никаква злоба къмъ никого, а само желание за върна и почтена служба на царъ и родина, най-главната задача, най-върховниятъ дългъ, който лежи предъ насъ, е да свалимъ отъ висинитѣ на отвѣлченитѣ дискусии на нашитѣ спорове, на нашитѣ злочи, на нашитѣ братоубийства и борби, духовнитѣ и политически волчи на нацията — ония, които представляватъ изкуствата, науката, печата, техниката, медицината, всички културни придобивки на нацията въкъ, на нашата държава, и да имъ кажемъ: слѣзте, просвѣтени интелектуални братя, отъ тази висота къмъ низинитѣ, къмъ селото, къмъ къщата на селото, (Ръкопляскания) сиромашията, (Ръкопляскания) селското невежество (Ръкопляскания) и селскитѣ страдания, за да почувствувате живата връзка между себе си и своя народъ; да видите въ схлупената селска къщурка, въ трагедията на нещастната сиромашка майка — тази майка мъченица, каквато никѣде по свѣта я нѣма, въ мизерията, духовна и физическа, на своя собственъ братъ — селянинъ; да почувствувате трагедията собствена и трагедията на своята родина; да видите истински мисловически, готѣмия, чистия, пресветия образъ на нашата обична, скѣпа и свещена България. (Ръкопляскания)

Председателъ Никола Логофетовъ: Ива думата народниятъ представителъ г-нъ Александъръ Радоловъ.

Александъръ Радоловъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Създаде се вече доста готѣма умореностъ въ нашитѣ срѣди, но въпреки това азъ считамъ, че бихъ могълъ да допринеса нѣщо, като кажа и азъ своята дума по отговора на тронното слово.

Единъ отъ предговоривнитѣ, уважаемиятъ г-нъ професоръ Цанковъ, каза, че актътъ на четенето на тронното слово, при откриване на Народното събрание, отбелязва едно уважение между народното представителство, народъ и Корона. Но мене ми направи впечатление обстоятелството, че г-нъ Цанковъ, който говори така, при четенето на тронното слово, при откриване на Народното събрание не присѣствуваше. Не знамъ дали това бѣше случайно или бѣше нарочно, но въ всѣки случай азъ не забелязахъ той да присѣствува при четене на тронното слово.

Бѣше време, г-да народни представители, въ миналото, когато при четенето на тронното слово при откриване на Народното събрание една частъ отъ народнитѣ представители, при влизането на Държавния глава въ залата, се влигаха съ виковете „Долу монархията!“ и излизаха презъ

вратитѣ, нежелаяйки да останатъ въ тази зала, докато той чете тронното слово, а други народни представители не присѣствуваха, когато се четѣше тронното слово. Но тия хора, които тогава не присѣствуваха, както и тия, които си стиваха съ виковетѣ: „Долу монархизма!“, отирайки ги къмъ Държавния глава, азъ ги виждамъ, че въ последно време се оборавятъ и измѣнятъ съвършено своята политика. Азъ чухъ и отъ уважаемия г-нъ Сакарѣвъ да казва тукъ: „Ние бѣхме съ други разбирания, ние другояче гледахме на Държавния глава, ние считаме, че държавата трѣбва да съществува безъ Него, но въ последно време азъ лично дойдохъ да измѣня своето схващане“. И не само той, г-да народни представители, измѣни своето схващане, но го измѣниха и мнозина, за да не кажа всички негови приятели, особено следъ първитѣ дни на 19 май 1934 г. Азъ лично съмъ чувалъ работници да казватъ: „Кѣде е Царятъ, кѣде е властта на Царя; защо Той не може да помилва осѣденитѣ на смъртъ?“. Защото тогава имаше много работници, които виснаха по бесилкитѣ въ затворитѣ, всички търсѣха Царя, искаха да се възстановятъ Неговитѣ права, които на времето му бѣха отнети. Азъ виждамъ, че днесъ тоя духъ на примирение, на призоваване Върховната институция у насъ, е обладалъ цялата маса, обладатъ е и крайнитѣ елементи, ония, които отричаха царската институция. Затуй мене ми прави впечатление обстоятелството, че когато тия крайни елементи се примириха, тукъ има други, които не щатъ да се примирятъ. Но това е тѣхна работа. Нашъ дългъ, обаче, е да маркираме това обстоятелство и да потърсимъ за себе си отговоръ.

Ще се спра, г-да народни представители, върху събитията, които напоследъкъ се развиха и които се засегнаха тукъ.

Мнозина, особено отъ опозицията, поставиха въпроса: защо бившата Камара биде разтурена, защо бившето Народно събрание не изживѣ своитѣ четири години, защо трѣбваше да бѣде то разпуснато? Нѣкои господа, между които и уважаемиятъ г-нъ Мушановъ, казаха, че това Събрание е било на мѣстото си и е трѣбовало да остане. Г-нъ Серафимъ Георгиевъ, когато говори отъ това мѣсто, отъ което говоря днесъ и азъ, между другото каза: „Бившето Народно събрание, бившата Камара изгорѣ въ собствения си пламъкъ“. Това е единъ фигуративенъ изразъ, но той рисува, споредъ менъ, фактическото, истинското положение. Действително Камарата изгорѣ въ собствения си пламъкъ. Ако проследимъ живота на миналата Камара, ще видимъ, че тя дойде до единъ такъвъ импъсъ, изъ който другъ изходъ нѣмаше.

Г-да народни представители! Искамъ да се спра върху едно положение, което и вчера съществувахе и днесъ съществува — министритѣ да не изхождатъ отъ Народното събрание, а да бѣдатъ взети вънъ отъ него. Азъ чухъ, нѣкои господа да изявяватъ тукъ протести, да казватъ: „Министритѣ трѣбва да излизатъ обязательно отъ Народното събрание“. Когато ще говоримъ за премахването на партиитѣ и на партийността, азъ ще се спра специално на този въпросъ, но сега дължа да отбележа само факта, че отъ 19 май насамъ се въведе тая практика, която продължава и днесъ, а вѣрвамъ, че ще продължава и за въ бъдеще, защото сигурно се желае да се изпита и тоя начинъ на управление.

Партийността у насъ, тъй както въ миналото се развиваше, дойде да ни доведе до стѣлкновения и въ страната, и въ Парламента, които се отразиха само пакоство върху нашия народъ и върху неговото бъдеще. Народното представителство отъ миналата Камара се помѣчи на нѣколко пѣти да възстанови старата практика — министритѣ да изхождатъ отъ Народното събрание. Стана една криза, направи се единъ малъкъ пробивъ, тъй както се изразиха на времето, като двама народни представители влѣзоха въ кабинета, а впоследствие се отпочна една системна борба, за да може цялѣятъ кабинетъ да се промѣни и да стане парламентаренъ.

Трѣбва да отбележа, обаче, и друго — между бюрата на Камарата и правителството се дойде до невъзможностъ за една съвмѣстна работа. Дойде се дотамъ, че когато председателътъ на Министерския съветъ и въобще цялото правителство, воглавявано отъ него, вършеше политика на една страна, почти въ сѣщото време — председателътъ на Камарата по свой починъ вършеше политика на друга страна, вследствие на което въ печата се явиха дезавуирания, които не уронваха само престижа на председателя на Камарата, но допринасяха за уронване престижа и на Парламента.

И най-подиръ, когато стана последната промѣна въ кабинета, азъ запитвахъ едно отъ народнитѣ представители: вѣрно ли е, че 35 или повече отъ 35 души сѣ готвѣли да ставатъ министри? Той, за голѣмо съжаление, ми каза: „52-ма бѣха готови да станатъ министри“. И впоследствие, когато тия хора не станаха министри, въ тѣхнитѣ срѣди се създаде едно настроение да се справятъ още въ самото начало съ новия кабинетъ. Естествено, при това положение на нѣщата, или трѣбваше да се възприеме едното, или трѣбваше да се възприеме другото. Въпреки се старото положение, министритѣ да бждатъ лица вънъ отъ Камарата, вънъ отъ срѣдата на народното представителство, разтури се Камарата и се насрочи изборитѣ. Фактически, значи, причината за разтурянето на Камарата не бѣа да се търси никѣде другаде освенъ въ самата Камара. Пъкъ, отъ друга страна, не са да приемемъ и да признаемъ това положение, че Камарата бѣше избрана въ името именно на този редъ на нѣщата, и народното представителство трѣбваше да възприеме този начинъ — министритѣ да бждатъ лица извънъ Камарата.

Произведоха се изборитѣ за днешното Народно събрание. Мнозина отъ досегашнитѣ оратори казаха, че имало нередовности въ изборитѣ. Нѣма защо да се отрича, че нѣкъде може да е имало превишаване на властъ, да сѣ станали нѣкои ексцеси, администрацията да е извършила нѣщо, което не е било въ реда на нѣщата. Азъ приемамъ това. Но при кои законодателни избори досега не е имало подобни нѣща? Г-нъ Мушановъ, гозорейки тукъ, между другото, каза: „Да, въ миналото презъ време на избори ставаша такива нѣща, обаче днесъ нѣма сѣ говори за ново време, нѣма сѣ говори за нови хора?“. Г-да народни представители! Ново време и нови хора, обаче ние сме си български и нашата администрация, каквото щемъ да правимъ, си остава съ известни дефекти, съ известни недостатѣци отъ миналото, които сѣ въ натурата, които сѣ въ природата, ако щете, на българина.

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Това не е вѣрно.

Александъръ Радоловъ: Ние не можемъ отъ единъ пътъ да станемъ финландци, да се промѣнимъ съ една магическа прѣчка, съ единъ магически жестъ. Но недейте мисли, че до това положение въ Финландия, или, както я наричатъ, страната на бѣлитѣ лѣли — да нѣма кражби, да нѣма престѣпления — се е дошло току така. Трѣбвало е редица поколения да изтърпяватъ най-грубитѣ наказания, каквито ние знаемъ отъ нашата история, че сѣ налагали презъ времето на Крума и на други царе тогава. Както писаха нѣкои вестници, за да дойде Финландия до днешното си положение, трѣбвало е редица поколения да изтърпяватъ най-груби наказания, като това, да бжде отрѣзана ржката, съ която е извършена кражбата, съ която е билъ откраднатъ нѣкой предметъ или друго нѣщо. По такъвъ начинъ най-подиръ се създава една традиция, едно общо схващане, едно общо разбиране въ цѣлата нация, и днесъ тамъ нѣма кражби, нѣма престѣпления, каквито има другаде. Така че единъ народъ не може да се възпита така лесно, изведнажъ, както мнозина си представятъ. И позволете ми да кажа, азъ не мога да мисля, че които и други да дойдатъ на тази маса (Сочи министерската маса) въ бжде, положението ще се измѣни и работитѣ ще трѣбватъ тѣй, като чели ангели сѣ дошли да управляватъ. Това е невъзможно. Всѣки народъ си има единъ уровень на развитие, отъ който уровень нагоре не може да прави скокове, а постепенно ще се развива и ще върви къмъ нѣщо по-висше, къмъ по-голѣми идеали.

Г-да народни представители! Позволете ми да кажа, че причината, правителството да получи такова голѣмо болшинство въ последнитѣ законодателни избори, се дължи и на съвършено отпаднало партийно влияние, което нѣкога даваше възможностъ на разнитѣ партийни групировки да получаватъ въ изборитѣ голѣми болшинства. Вие си спомняте, че още въ 1936 г., когато се произведоха изборитѣ за общински съветници, партийнитѣ шабове тукъ, въ София, бѣха наредили, никой да не гласува съ пълна бюлетина за съветници, а да пускатъ бѣли бюлетини. Какво излѣзе, обаче, въ края на краищата? Излѣзе, че 80% отъ гласоподавателитѣ сѣ гласували съ пълни бюлетини, а само 20% съ бѣли бюлетини. Партиитѣ, макаръ и разтурени, смѣтаха, че още държатъ положението въ ржцетѣ си, но следъ тия избори разбраха, че сѣ го изпуснали. Въ следващитѣ законодателни избори, за миналото Народно събрание, партиитѣ образуваха петорки и други групировки, и до известна степенъ можаха да окажатъ влияние. Въ последнитѣ законодателни избори тѣ пакъ бѣха образували известни групировки, обаче никакво влия-

ние не можаха да окажатъ, и въ резултатъ въ днешната Камара има едно компактно болшинство, което действително ще може да ръководи съдбинитѣ на нашата страна.

Тукъ се постави на обсъждане и другъ единъ въпросъ, друго едно обстоятелство: защо министъръ-председателитѣ г-нъ Кюсеивановъ билъ смѣненъ на 15 м. м. и замѣненъ съ днешния такъвъ, г-нъ Филовъ. Г-да народни представители! Азъ смѣтамъ, че това обстоятелство нѣма абсолютно никакво значение за добрия развой на нашия общественъ животъ, защото въ тронното слово се каза: (Чете) „Станалата на 15 т. м. правителствена промѣна не засѣга въ нищо вътрешната и външната политика на България. Тази политика остава неизмѣнена, и затова азъ не се съмнявамъ, че вие ще дадете на правителството същата пълна подкрепа, за да можемъ съ общи усилия да преодолѣемъ всички затруднения“.

Но, освенъ това, азъ чета въ издадената презъ м. ноември миналата 1939 г. книга „Управление, творчество и дѣла“, следното: (Чете) „На 29 ноември 1935 г. Негово Величество Царитѣ повѣри управлението на страната на г-нъ Георги Кюсеивановъ. България изживяваше въ ония дни една политическа, нравствена и духовна криза, които налагаше на всички здравомислещи граждани дълбока загриженостъ. Тази загриженостъ най-добре бѣ изразена отъ Негово Величество въ напѣтственитѣ му слова къмъ човото правителство. Ето ги: „Ще положите всички грижи, всички възможности за установяване на трѣтѣ вътрешенъ и външенъ миръ, за финансовото заздравяване и стопанския подеъмъ на страната и за подпомагане маломислното население“. Следващитѣ страници ще посочатъ, че правителството на г-нъ Георги Кюсеивановъ е оправдало височайшето довѣрие и е следвало неотклонно напѣтствената, начертана му съ такава мъдра прозорливостъ“.

Г-да народни представители! Въ тази книга, на първата страница на която стои портретътъ на г-нъ Кюсеивановъ, е казано, че политиката, която е била следвана въ миналото, презъ време управлението на г-нъ Кюсеивановъ, е била ръководена, напѣтана и изцѣло изпълнена въ духа на ония директиви, които сѣ били дадени още въ самото начало. Е добре, нѣма смѣцата тази политика, при смѣцитѣ условия не ще може да се изпълнява и отъ онѣзи, които дойдоха следъ г-нъ Кюсеивановъ? Моитѣ уважения къмъ личността на г-нъ Кюсеивановъ, но трѣбва да разберемъ още нѣщо друго: ако се избрахме и дойдохме въ този Парламентъ съ довѣрието на избирателитѣ, които гласуваха за насъ, ние дойдохме въ името на известни идеи, въ името на известни разбирания, въ името на една политика, бѣхме извикани тукъ да следваме тѣзи идеи, тѣзи разбирания, да следваме тази политика и да я реализираме. Не личноститѣ сѣ, които ще трѣбва да бждатъ поставени на първо мѣсто, а идеитѣ, общата политика е, която ще трѣбва да се постави на първо мѣсто. Бѣше време, когато личноститѣ се поставяха на първо мѣсто — тогава, когато съществуваше партийността у насъ, когато по-малко се говорѣше за партията, а повече за личността, която я оглавява. Но азъ смѣтамъ, че съ факта на разтурянето на партиитѣ се ликвидира и съ това положение — да бждатъ следвани личноститѣ, а не идеитѣ и не общата политика. И за насъ, които сме извикани да следваме една начертана обща държавна политика, трѣбва да бжде безразлично коя ще бжде личността, която ще оглавява кабинета или която ще ръководи тази обща политика, стига само ние да бждемъ вѣрни изразители на тази политика, вѣрни последователи на идеитѣ, въ името на които сме дошли тукъ. А тѣзи идеи, тази обща политика ние я виждамъ набелязана и въ самото тронно слово — политика на миръ и неутралитетъ.

Г-да народни представители! Вѣрното е, че всички ние дойдохме въ името на тази политика на миръ и неутралитетъ, защото това е желанието на цѣлия български народъ, това е желанието и въ последната колица, това е желанието на всѣки здравомислещъ гражданинъ въ нашата страна. Ние изстрадахме твърде много въ миналото, ние преживѣхме нѣколко катастрофални войни, българскиятъ народъ изживѣ мученичества, които малко народи на този свѣтъ сѣ изживявали. Българскиятъ народъ, който даде толкова кръвъ, днесъ нѣма желанието да се прикача къмъ една или друга колесница. Желанието на българския народъ, както и на Държавния глава и на правителството, е да запазимъ миръ и неутралитетъ. Позволете ми да не се съглася съ нѣкои отъ преждеговорившитѣ, които се явиха тукъ отъ тази трибуна да защитаватъ една или друга страна, или да искатъ да осѣждаме едни, да възхваляваме други, или пъкъ въ събранията, които бѣха правила като народни представители, да критикуватъ какво било управлението въ едни държави, какво било

съ други държави, какви сѣх отношенията и връзките имъ и пр. Ние сме много малки, ние сме много слаби, ние сме единъ народъ, който много е преживѣлъ, единъ народъ, който трѣбва да съзнава онова, което представлява, и да не отива да се мѣри съ голѣмитѣ. Не бива да изпадаме въ положението на покойния кралъ Никита, който казваше: „Ние, черногорцитѣ, заедно съ руситѣ сме 160 милиона“. Русия е една пространна, велика държава, а България е малка държава, дребна сила и не бива да се прикача на колесницата било на Русия, било на Англия, било на Германия или на която и да е друга държава. Ние трѣбва да имаме предвидъ преди всичко нашето географско положение, при какви условия се намираме, на какво бихме могли да бъдемъ способни и да не се увличаме. Въ миналото имаше увлечения и тѣзи увлечения докарваха българския народъ до страдания. Когато се направиха пробивитѣ отъ Макензенъ при Горлице и рускитѣ войски започнаха да отстъпватъ, тогавашниятъ подирска-седателъ на Камарата, покойниятъ д-ръ Момчиловъ, изпрати пръвѣ поздравления на кайзера за голѣмитѣ успѣхи. Впоследствие, обаче, когато се създаде condominiumътъ въ Добруджа, той се огрече отъ всѣкаква по-нататѣшна политическа дейностъ. И когато въ началото се смѣташе, че войната е въ своя край, събитията се развиха така, че ние трѣбваше да се люшваме на това хоро въ продължение на три години, да изтощимъ материалнитѣ си и всички сили, да пролѣземъ твърде много кръвъ и най-подиръ да излѣземъ съ още по-окастрени граници, отколкото въ миналото.

Какво ще бѣде утре, когато свърши тая война, какъ ще свърши, ние не знаемъ. По-добре е ние, които искаме спокойствие и миръ, най-напредъ да наложимъ на себе си, въ своитѣ души, спокойствие и миръ, да се проникнемъ отъ съзнанието, че не бива да дразнимъ никого, че не бива да изявяваме предпочитания къмъ едни или къмъ други. Можемъ да имаме свое убеждение, но нека това убеждение стои въ нашитѣ души, въ дѣното на нашитѣ сърца. Нѣма за какво ние, било отъ тукъ, било отъ където и да е, да манифестираме своето убеждение, защото тѣзи, които се биятъ, наблюдаватъ къде какво се прави и взематъ като аргументъ всичко, каквото става, и ние не знаемъ, какво може въ утрешния день да се изспие на нашата глава.

Ето защо най-напредъ ние ще трѣбва да възприемемъ едно положение на примирение и да се съгласимъ, че България трѣбва да запази миръ и неутралитетъ. Азъ не искамъ да кажа, че ние ще трѣбва да се откажемъ отъ известни възжелания, които ги има въ душата си всѣки българинъ, че ние ще трѣбва, както се изрази единъ народенъ представителъ, да трѣгнемъ по линията на поражението. Но и не бива да се биемъ въ гърдитѣ и да смѣтаме, че бихме могли да принесемъ много въ една или друга насока, че отъ насъ ще зависи успѣхътъ на едната или на другата страна, да се обявимъ на нѣкоя страна и да чакаме резултатитѣ отъ това. Не, ние ще трѣбва да възприемемъ политика на миръ и на неутралитетъ. Въ края на краищата, когато тая война се свърши, както всички войни сѣх свършвали, великитѣ сили ще се събератъ на зелената маса и ще поставятъ на разрешение всички въпроси. Нека бъдемъ готови за тогава, защото нашата права кауза, която е известна на всички, ще трѣбва да бѣде представена наново, ще трѣбва да се знае, и когато се поставятъ на разрешение нашитѣ въпроси, тогава именно ние ще трѣбва да употребимъ всичкитѣ си усилия, да направимъ всичко възможно и въ другитѣ страни, за да можемъ действително да добиемъ резултатъ и да реализираме, ако не всичкитѣ си, повечето отъ възжеланията, които лежатъ въ душата на нашия народъ. (Нѣкои ржкоплѣскавъ)

Въ отговора на тронното слово, между другото, се казва: „Чрезъ разумни икономии и заздравяване финанситѣ на страната“. Това се прави и нѣма защо да се спиране на този въпросъ.

Казва се още: „Полагане непрестанни усилия за стопанското повдигане на страната“.

Г-да народни представители! Вѣрно е, че въ последнитѣ години се прави твърде много — и по-рано е правено, но въ последнитѣ години действително се прави твърде много — за повдигането на нашето стопанство, особено на нашето земеделско стопанство. Ще трѣбва и ние, като народно представителство, да присѣдинимъ нашитѣ усилия къмъ тѣзи на г-нъ министра на земедѣлието и на цѣлото правителство, за да може нашето стопанство да се реорганизира, да се приспособи къмъ вѣшнитѣ пазари, за да можемъ да добиемъ по-голѣми резултати, по-

голѣми добиви за нашия трудещъ се земеделски работникъ и земеделецъ-стопанинъ.

Цѣльта, която се поставя днесъ и която ние всички ще трѣбва да пригърнемъ, е тая: отъ по-малко земя да може да се изкара по-голѣмъ доходъ. Новитѣ култури, новитѣ сръдства за обработване на земъ та, новитѣ начини на стопанисване, които се препорѣчватъ отъ нашата агрономическа наука, отъ нашето опитно дѣло, идатъ да ни покажатъ, че действително добивътъ отъ нашата земя може да се увеличи двойно и тройно. И въ това отношение, казвамъ, ще трѣбва да положимъ усилия, за да може България да стѣпи по-здраво на своитѣ крака, и българскиятъ земеделецъ-стопанинъ да бѣде поставенъ въ по-добро икономическо положение.

„Сключване международни спогодби“. Безспорно, сключиха се и ще се сключватъ такива. И това е отъ полза. То е пакъ въ сѣщата линия на действие за повдигане на нашето стопанство. Можемъ да имаме производства каквито щемъ, но за тѣзи производства трѣбватъ пазари. Всички тия спогодби, които се сключиха напоследѣкъ, идатъ да допринесатъ твърде много за нашето общо стопанско повдигане.

„Мѣрки за засилване на народната отбрана“. И въ това отношение се работи. Говорѣ се твърде много по този въпросъ, за да не повтарямъ и азъ.

Нѣкои се противопоставиха на известни положения, които съществуватъ у насъ: на цензурата и на липсата на свобода на събранията.

Г-да народни представители! Тѣзи, които искатъ да нѣма въ България цензура, би трѣбвало преди всичко да взематъ предвидъ условията, при които сме поставени да живѣемъ и да работимъ. Ние сме въ еднѣ, ако мога така да се изразя, полувоенно положение. Пожарътъ не гори у насъ или близко до насъ, но все пакъ гори пожаръ, и голѣмъ пожаръ, макаръ и далечъ отъ нашитѣ граници. Не бива, обаче, да забравяме, че нашата къща е покрита съ слама и че ако овреме не вземемъ мѣрки, за да я предпазимъ отъ запалване, твърде възможно е да прехвъркнатъ искри и неусѣтно да я видимъ пламнала единъ день.

Има хора отъ нашия печатъ, има и общественици, които не знаятъ мѣрка на своето перо, не знаятъ мѣрка на своята уста. Позволете ми, г-да народни представители, да ви припомнимъ миналото, да ви посоча какъвъ бѣше нашиятъ печатъ презъ миналитѣ войни и въ предвоеннитѣ времена; позволете ми да посоча онова, което се пишеше тогава. Явиха се нѣкои вестници и хора, които осѣждаха едната страна, а други я възхваляваха — т. е. въ нашата страна се очертаха два лагера. Такова бѣше положението у насъ преди 1915 г., когато ние пакъ бѣхме прокламирали неутралитетъ. Нашиятъ печатъ се бѣше раздѣлил на две враждуващи страни — еднитѣ за Съгласието, другитѣ за Централнитѣ сили. Единитѣ казваха, че е ударилъ дванадесетитѣ часъ за намѣса, че трѣбватъ и трѣгналъ, че трѣбва и ние часъ по-скоро да се качваме; други казваха: „Не, ние ще трѣбва да държимъ за другата страна, защото тя ще ни даде нѣщо повече въ бъдеще, когато има успѣхъ“. И най-подиръ се създаде у нашия народъ духъ на примирение съ войната. И когато се създаде този духъ на примирение, народътъ ни бѣше тласнатъ въ войната.

Ние знаемъ катастрофалнитѣ последици отъ тая война. Нима ще трѣбва да трѣгнемъ изъ сѣщитѣ пѣтица и днесъ? Нима ще трѣбва ние, като народни представители, които виждаме по-надалече, да не вземемъ въ съображение онова, което е ставало въ миналото?

Г-да народни представители! Историята, а особено близката история, трѣбва да се знае. Ония пѣтица, които сѣх били фатални, ще трѣбва да се избѣгнатъ. Така бѣше преди 1913 г., когато избухна междусъюзническата война. И тогава се приказваше, и тогава се пишеше безъ никаква цензурностъ за една и за друга страна, и най-подиръ народътъ ни дойде до катастрофа. Днесъ е наложително, обсолютно наложително е да има у насъ дисциплина, да се насади съзнание, щомъ като го нѣма, да се разбере, че надъ нашитѣ разбирания, надъ нашитѣ мисли стои нѣщо друго: отечественитѣ интереси, стоятъ интереситѣ на нашата родина.

Погледнете какво става въ Германия — свобода на печатъ? Погледнете какво става въ Русия — свобода на печатъ и на събрания? Погледнете какво става въ Италия — свобода на печатъ и събрания? Погледнете какво става въ Гърция — свобода на печатъ и събрания? Погледнете въ Румѣния, погледнете въ Турция, погледнете въ цѣлъ свѣтъ — нѣма да видите свобода на събрания, нѣма да видите и липса на цензура. Навсѣкѣ има една ограни-

ченост, защото надъ интереситъ и желанията на отдѣлнитѣ личности, които искатъ чрезъ вестници и чрезъ слово да прокаратъ своитѣ разбирания, стоятъ, както казахъ, по-голъми интереси, отъ които ние, като Народно събрание, ще трѣбва да се ръководимъ.

Презъ време на изборитѣ азъ слушахъ известни господа, които говорѣха и заявяваха явно: „Ние ще трѣбва да се наредимъ на тая страна, ние ще трѣбва да вършимъ това и това“. И се създава по такъвъ начинъ долу едно убеждение, като че ли общо българскиятъ народъ е вече подготвенъ и трѣбва да върви съ таа или онаа страна, безъ да се държи смѣтка, че това може да донесе само пакости на българския народъ. Същитѣ тия хора, когато става въпросъ за данъци, когато става въпросъ за облаггане, казватъ: „Кого ще облагате? Ще облагате бедния, ще облагате слабия, ще облагате немощния ли? Има милионери. Защо не вземете милионитѣ отъ милионеритѣ и съ тѣхъ да алиментирате, съ тѣхъ да задоволявате нашата бюджетъ? Защо да не се вземе отъ тѣхъ, за да се даде на другитѣ, които нѣматъ?“ Казватъ: „Има липса на земя, а има чокони, има хора, които притежаватъ съ стотици и хиляди декари, ще трѣбва да се вземе земя отъ тѣхъ и да се даде на тия, които нѣматъ“.

Е, г-да, тоя начинъ на говорене отъ кандидати за народни представители и други, безспорно, създава смущение въ душитѣ на хората. Колкото ние и правителството да бихме се стремили да създадемъ духъ на единение, духъ на зачитане върховнитѣ национални и държавни интереси, ако долу се намѣрятъ лица да приказватъ така, както казахъ, ще се разстройва тоя духъ и ще се създаватъ недоразумения и колебания въ душитѣ на хората, като ги вкарватъ въ противоречие, въ борба помежду имъ, изоставяйки настрана интереситѣ на нацията, интереситѣ на държавата.

Ето защо, въпрѣки всичко, при това положение ние ще трѣбва да се съгласимъ да не правимъ нѣщо повече отъ онова, което става въ съседни и далечни държави, а да поддържаме това, което става тамъ. Не можете, както ви казахъ, даже въ най-демократичнитѣ страни да намѣрите онова, което се иска тукъ. Ние ще трѣбва да се съгласимъ, като имаме предвидъ фаталнитѣ последици въ нашето нещастно минало, че днешниятъ редъ на нѣщата е само отъ полза.

Но, г-да народни представители, позволете ми къмъ редицата мѣроприятия, които сѣ набелязани, да посоча и азъ нѣкои. Ще трѣбва да се засили медицинската помощъ въ селата. Имаме села останали съвършено назадь, където лѣкарь и фелдшеръ не надзѣртатъ и където хората мратъ като мухи. Азъ минахъ презъ с. Присадъ въ колежията ми и случайно се натъкнахъ на единъ ужасяващъ фактъ. Презъ м. януарий т. г. въ това село, което брои всичко 381 човѣкъ, сѣ умрѣли 12 деца до еднагодишна възраст. И никакъвъ лѣкарь, никаква медицинска помощъ не се е явила тамъ. Тѣзи хора сѣ откъснати отъ граде, нѣматъ никакви съобщения, защото има една рѣка презъ селото, която имъ отнѣма възможността да се сползаватъ съ града, и нито могатъ да позикатъ лѣкарь, нито може да се яви такъвъ отъ града. Но това не е само тамъ. Има редица села, има редица затѣчени краища, където нашето население страда. Ще трѣбва да се даде медицинска помощъ на нашето село, защото безъ такава помощъ то умира, то се изражда.

Ще трѣбва, отъ друга страна, да се замислимъ и за бѣжанцитѣ, които дойдоха следъ нещастнитѣ войни у насъ, особено следъ спогодбата Молловъ-Кафандарисъ, па и по-рано, и се заселиха по разнитѣ краища. Тѣзи хора сѣ обременени съ задължения отъ по 80-100-120.000 л. Днесъ на тѣхъ се казва: „Напустнете къщитѣ, напустнете и нивитѣ, защото не сте платили!“ Ще трѣбва да помислимъ, казвамъ, за тѣхъ, защото нѣма отъ къде да взематъ и да плащатъ. Земелѣвската банка не имъ дава и най-малката подкрепа. А, отъ друга страна, когато се взематъ мѣрки за снабдяване на маломощното население съ оръдия, необходими за по-правилното обработване на земята, на бѣжанцитѣ нищо не се дава. Казвамъ: и за тѣхъ ще трѣбватъ по-голъми грижи; ще трѣбва да се проникнемъ отъ нуждитѣ имъ и отъ мизерното имъ съществуване и да вземемъ мѣрки да се направи нѣщо и за тѣхъ.

Г-да народни представители! Позволете ми да повдигна единъ другъ въпросъ. Наложително е да станатъ известни поправки въ закона за облекчение на длъжнитѣ. Той не се създаде въ истинската форма, той не се създаде въ истинския видъ, той не се създаде такъвъ, какъвто бѣше необходимъ за спасяване на нашето земеделско и на на-

шето общо стопанство, а по-скоро се създаде, за да се покровителствува кредитътъ. Азъ не съмъ противъ покровителствуването на кредита, но ще се съгласите съ едно — че задължения, които се направиха презъ 1928, 1929 и 1930 г., при 8 и 10 л. килограмъ пшеница, не могатъ да се изплащатъ днесъ заедно съ лихвата, макаръ и 5%, при цена на пшеницата 3 л. Това е едно невъзможно положение. Тоя законъ има и друга дефектна страна, която не е въ полза на широкитѣ народни маси, а е въ полза на известни сръди, които действително я използватъ — очистиране отъ задълженията. Това е една отрицателна страна на този законъ, защото много богати хора дойдоха да се очистятъ отъ задълженията си, между които е, както ми казахъ, и зетътъ на Кучогулу въ Пловдивъ. И въ утрешния денъ, когато такива длъжници станатъ милионери, не може да се вземе нищо отъ тѣхъ, а ще трѣбва да се преследватъ тѣхнитѣ поръчителы. Ето това е дефектното положение на този законъ. Има и други дефектни положения, които ще трѣбва сѣщо да се поправятъ.

Г-да народни представители! Ние всички се сплакваме, че нѣма пѣтища въ селата, а се създаденъ откупъ и отъ трудовата повинностъ, и отъ пѣтна повинностъ — за едната 120 л., а за другата 140 л. По такъвъ начинъ не всѣки стопанинъ стига да работи, а мнозина се откупуватъ и не можемъ да имаме пѣтища въ селата. Когато навремето се създаде трудовата повинностъ, тя се създаде като военната повинностъ, която не може да се откупува, а трѣбва да се отработва. И действително, законътъ ще трѣбва да се промѣни въ тоя смисълъ, защото иначе той фактически е отиѣненъ и отъ него ние далечъ не можемъ да получимъ резултати.

Г-да народни представители! Ще трѣбва да помислимъ и за оземляването на много хора, които сѣ безъ земя, защото нашитѣ селянини трѣбва да работи.

Позволете ми сега да се спра на едно друго положение. Следъ като се спрѣхъ върху тия нѣща, които трѣбва да се направятъ, ще кажа по какъвъ пѣтъ трѣбва да се мине, за да се изгради нашата обществено.

Г-да народни представители! Съ законъ се разтуриха или бѣха заличени партиитѣ. Тѣ се изжачатъ да се възстановятъ, къде тайно, къде явно. Въ всѣки случай тѣхното съществуване е почти ликвидирано, защото това е желанието и на българския народъ, защото българскиятъ народъ отъ градове и села днесъ се почувствува слокоенъ, днесъ се почувствува въ миръ. По-рано, благодарение партийността, народътъ бѣше раздѣленъ на всевъзможни лагери и водѣше борба помежду си. Тая борба даваше крайно пакостни отражения върху общото ни стопанско и национално дѣло.

Но пѣтиятъ, който се посочи следъ това, нѣкакси не се възприема отъ известни сръди. Именно азъ на него-ида да наблегна. Нозиятъ пѣтъ на обществено строителство е пѣтиятъ на професионалитѣ и на стопанскитѣ организации. (Нѣкои ръкоплѣскавъ) Ще трѣбва нашето село, ще трѣбва нашето работничество, ще трѣбва нашето занаятчиство, ще трѣбва всички професии у насъ да се организиратъ въ името на своитѣ интереси — професионални и стопански. Когато една професия, когато една стопанска страсъвъ чрезъ своя собствена организация започва да промишлява за своята сѣдба и за своето бъдеще, азъ ви увѣрявамъ, че тя ще прѣзи всѣкидневно крачки напредъ и ще може да достигне едно по-голъмо, едно по-високо развитие, което ще бѣде отъ полза за цѣлия нашъ народъ.

Има ще се отрече, че работническитѣ организации, работническитѣ синдикати, които се създадоха, допринесоха твърде много, за да се създаде едно по-добро положение на нашия работникъ въ градозетѣ, въ разнитѣ предприятия, където той работи? Има ще се отрече, че организацията на занаятчинтъ допринесе твърде много за повдигането и за създаването на единъ тласкъ въ областта на нашитѣ занаяти въобще? Има ще се отрече, че сдружението на търговцитѣ дойде да допринесе твърде много, за да могатъ хората на търговската професия днесъ да създадатъ едно по-благоприятно положение за себе си? Всички, които сѣ организирани и които сѣ ръководили отъ своитѣ стопански интереси, действително сѣ допринесли твърде много за своето засилване, а сѣмъземно и за общото засилване на нашата страна, защото, г-да народни представители, съ изграждане благосъстоянието на отдѣлната личностъ, на отдѣлния стопанинъ се изгражда същевременно и благосъстоянието на цѣлата наша страна.

Нашето село — както и преждеговорившиятъ ви каза — ще трѣбва да се организира въ земеделско-стопанска задруга, въ името на своитѣ стопански интереси, защото нѣма кой да помисли за него, ако то не помисли само за

себе си. Ще трябва преди всичко нашият земеделец-стопанин да посочи какви нужди има, какво е необходимо, за да се удовлетворят тия нужди; по какви пътища ще трябва да се мине, за да може действително да се изгради едно по-хубаво бъдеще за него и общо за нашето земеделско стопанство.

Азъ ида да ви посоча и една друга организация, която ще допринесе за изграждане на благосъстоянието на изшето население. Тази организация е кооперацията, на която ние ще трябва всички да обърнем особено внимание. Не може да се говори за стопански напредък без обединението на слабите, на немошните въ свои собствени икономически организации, които да ги подпомогнат въ борбата съ големите и съ тези, които ги потискат. Не можем да говорим за благосъстояние въ нашето село, докато то не си създаде кооперации, докато не се кооперира, докато това село не се организира, за да се брани срещу експлоатацията на различните съсловия и категории от разни страни, които посвбгват на неговото производство, които посвбгват същевременно на неговия загубък. Ще трябва да знаем едно: че кооперацията иде да изгради едно ново съществуване у насъ, да даде новъ икономически тласък и да ни доведе до единъ по-голямъ прогресъ.

Г-да народни представители! Азъ смятамъ, че ние ще трябва на всички тия учения и на всички тия режими, които сѫ обхващали много страни въ свѣта, подъ името фашизъмъ, подъ името болшевизъмъ, подъ името хитлеризъмъ или не знаемъ що, да противопостави системата на кооператизма, чрезъ която ще изградимъ бъдещето на нашата страна, чрезъ която ще се изгради и бъдещето на свѣта. Разберете още едно: че кооперацията, тъй както се изгражда, ще допринесе твърде много и за подпомагане на нашата държава и на нашата община. Мога да ви посоча нѣкои кооперации, въ които членуватъ всички жители на селото. Тамъ бирникъ не ходи, тамъ приставъ не ходи, тамъ кооперацията е, която се явява и плаща на бирникъ, кооперацията е, която се явява и плаща на пристава. По такъвъ начинъ сѫ задоволени и държавните нужди, задоволени сѫ и общинските нужди, а същевременно сѫ задоволени и стопаните, защото често пъти тѣ получаватъ два пъти стойността на своето производство, когато го продаватъ по кооперативенъ пазаръ, отколкото иначе, когато то минава по търговски пътища.

Позволете ми да ви кажа за нашия край, където имаме действително развити всестрани кооперации, където 90% отъ населението, а нѣкъде и 100%, членува въ кооперациите. Благодарение на кооперациите, производителите могатъ да получаватъ днесъ за своето грозде двойно по-голяма цена. Благодарение на цените, които се получаватъ отъ тяхъ, ние можемъ днесъ да дадемъ двойната цена отъ тази, която се дава отъ търговците на пазара по време на гроздоберъ. Това дава новъ тласък, това дава ново упование, това дава нови надежди, а същевременно това сгрѣва душите на цялото население и го обединява въ единъ общъ духъ — да се бори както за своето превъзможване въ областта на стопанството, така и общо за превъзможване на нашата страна.

Азъ бързамъ да привърша. Мнозина се запитватъ: когато се създаватъ организации на стопанска основа, когато нѣма политика въ тяхъ, когато е изкоренена партийността, какъ ще се рекрутира Народното събрание, какъ ще излѣзатъ хората, които ще изразяватъ общото мнение на страната?

Тия хора ще излѣзатъ отъ тия организации, като въ борбата на народно добруване тѣ се издигнатъ между самото население и предъ факторите въ държавата, и ще може по такъвъ начинъ, както отъ едната страна, така и отъ другата страна, да се подаде ръка и да се посочатъ тия лица, които сѫ желани, както отгоре, отъ са-

мото управление, тъй също и отдолу, отъ самото население. По такъвъ начинъ ще дойдемъ да изградимъ едно ново общо положение за нашата страна, ще дойде едно ново народно представителство, което действително ще представи нашата държава въ единъ по-другъ обликъ. Но тоя обликъ нѣма да изхожда отъ партийностъ, тоя обликъ нѣма да изхожда отъ интереси на тая или онази личност, или отъ следване пътищата, посочени отъ разни водачи, а ще изхожда отъ големите нужди и големите интереси на масата, на народа, за които същевременно се грижи и правителството, за които и ние всички сме призвани тука да се грижимъ.

Въ това направление ние ще трябва, смятамъ, всички да работимъ. И ако ние си подадемъ здраво ръка, ако ние се обединимъ край тия основни положения, чрезъ това ново строителство въ нашата държава, вървайте, ние ще допринесемъ твърде много за едно по-хубаво бъдеще, за единъ по-хубави дни и за едно по-голямо благосъстояние на нашия народъ. И вървайте, че когато ние тръгнемъ въ този пътъ, въ този духъ на обединение на народната душа, на издигане материално и морално на нашия народъ, цялния нашъ народъ ще се преобрази и ще дойдемъ до едно такова положение, че да не се страхуваме за утрешния день.

Елате всички ние въ тая насока да си подадемъ ръка! И азъ вървамъ, че когато се ръководимъ отъ тия общи интереси на страната, отъ които се ръководи и Държавниятъ глава, отъ които се ръководи и правителството, което е общо желание и на българския народъ, действително ние ще можемъ да го доведемъ до едно по-добро бъдеще, до едно по-голямо благосъстояние, до единъ по-свѣтълъ дни и до единъ по-широки хоризонти, които се очакватъ въ бъдеще отъ цялия български народъ. (Ръкопляскания)

Председателъ Никола Логофетовъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Иванъ Петровъ Недѣлковъ.

Иванъ Петровъ Недѣлковъ: Г-да народни представители! Понеже се изказаха достатъчно число народни представители, които се спрѣха обстойно и обширно по въпросите, азъ правя предложение за прекратяване на дебатите по проектоотговора на тронното слово.

Председателъ Никола Логофетовъ: На основание чл. 21 отъ правилника за вътрешния редъ на Народното събрание, полагамъ на гласуване това предложение.

Когато прематъ предложението за прекратяване разискванията по отговора на тронното слово, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Поради напредналото време, ще вдигнемъ заседанието.

Въ съгласие съ правителството, предлагамъ следния дневенъ редъ за заседанието въ вторникъ, 19 т. м., 15 ч.: 1. Първо четене проектоотговора на тронното слово (Продължение разискванията).

2. Първо четене законопроекта за данъка върху имоти, придобити по безвъзмезденъ начинъ.

Одобрене предложенията:

3. За опрощаване на сумата 740,041 л., дължима отъ глоби, лихви и неиздължения на държавното съкровище, общините, фондовете и пр. по изпълнителни актове отъ несъстоятелни и несъществуващи длъжници.

4. За опрощаване на сумата 655,883 л., дължима отъ глоби, лихви и неиздължения на държавното съкровище, общините, фондовете и пр. по изпълнителни актове отъ несъстоятелни и несъществуващи длъжници.

5. За одобрение решенията на прошетарната комисия. Когато г-да народни представители сѫ съгласни съ така предложения дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Закривамъ заседанието.

(Закрито на 18 ч. 53 м.)

Председателъ: НИКОЛА ЛОГОФЕТОВЪ

Секретари: { ДИМИТЪРЪ САРАДЖОВЪ
НИКОЛАЙ СУЛТАНОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: ДОНЧО ДУКОВЪ